

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Maribo domkirke ligger smukt ved søen. Den er opført i årene 1413-70, tårnet dog i 1892. Den er opført som klosterkirke. Her ligger Leonora Christine begravet.

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. (03) 86 55 59.

Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lundeberg, Hesselager. (09) 25 14 77. (Der er 7 senge). Feriehomeadressen er: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, Als. (04) 46 53 42.

Tilsynsførende: fru Karin Boysen, Østerbyvej 46, Østerby, tlf. (04) 46 51 75.

Medlemmer: Iflg. fundatsens paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Civilingeniør Mogens Dyre, Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 86 22.

Næstformand: Kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. (03) 86 55 59.

Kasserer: Maskinmester H. P. Skjoldborg, Skovbrink 9, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 57 07. Giro 1 00 07 80.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg. Tlf. (06) 81 07 09.

Overlærer Preben Feddersen, Caroline Amalievej 11, 5874 Lundeberg, Hesselager. Tlf. (09) 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Kontorchef Niels Christian Andersen
Vollmersvej 5, 6330 Padborg
Tlf. (04) 67 31 53

Direktør Bernth Johannesson
Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby
Tlf. (02) 87 02 64

Forvalter Axel Lauritzen
Lundtofteparken 42, 2. t.v., 2800 Lyngby
Tlf. (02) 88 12 42

Arkitekt M.A.A. Børge Andresen
Egehegnet 307, 2850 Nærum
Tlf. (02) 80 13 40

Læge Axel Jørgensen
Duebrødrevvej 14, 9000 Aalborg
Tlf. (08) 12 06 70

Redaktør Johs. Rasmussen
Ømkulevej 9, 7100 Vejle
Tlf. (05) 82 65 72

Skræddermester Povl Brandt
Glerupvej 19, 2610 Rødovre
Tlf. (02) 91 13 72

Oberst K. Kjeldsen
Tingagerhjemmet, 5750 Ringe
Tlf. (09) 62 31 63

Provst Poul Riis
Hostrupgade 9, 4200 Slagelse
Tlf. (03) 53 35 34

Sparekassedirektør Einer Hauberg
Holballe 3, 6473 Tandslæt
Tlf. (04) 44 76 04

Tandtekniker Leo Kæraa
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. (06) 27 04 28

Solveig Skjøtt
Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose
Tlf. (02) 48 56 74

Direktør G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. (07) 12 11 84

General Fl. B. Larsen,
Kongstedgården, 4293 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 07

FANGESAMMENSLUTNINGENS REKREATIONSFOND

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 2.500.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Bladet

Pigtraad - Gestapofangen

Udkommer med 7 numre i år.
(De lige mdr. + november).

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Poul Nielsen,
Bavnøjbjergspark 6,
3520 Farum
(02) 95 22 08
Telefontid: kl. 17-18
Årsabonnement 50,- kr.
Udenfor Skandinavien betales et
portotillæg på 30,- kr.
Giro 9 31 54 54.

Eventuelle fejl i besørgelsen af
bladet rettes hurtigst muligt ved
henvendelse til udleveringspost-
kontoret.

REDAKTION

Johs. Fosmark,
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
(06) 81 07 09

Frode Toft,
St. Kongensgade 63,5,
1264 København K
(01) 15 59 57

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET:

Årets julehilsen	171
Norsk julehilsen	173
En søndag i Husum-lejren	174
Vincent Lind: »Ved dagens begyndelse«	175
Polens skæbne	178
Anne Frank skabte verdens- litteratur.	180
I Husbjerg fandt man de seks fra Skæring	181
Et frihedsmuseum på heden	182
Runde dage	186
Kollegierådets årsmøde	188
Kammeraterne fortæller	193
Foreningerne	195-197
Mindeord	197
Bøger	197

De følgende numre af vort blad
udkommer 15/2 og 15/4 1986.
Stof fremsendes senest 4 uger
før de nævnte dage.

Pigtraad - Gestapofangen

NR. 7

DECEMBER 1985

40. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af danske fanger fra
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen . Landsforeningen Gestapo-
Fangerne . Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen . Hannover-Stöcken-gruppen . Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra
Neuengamme . Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

Årets julehilsen skrives af biskoppen over Lolland-Falsters stift
Th. Græsholt:

I begyndelsen var Ordet...

Juleprædiken over Joh. 1,1-14

Guds Ord, og det vil sige Gud selv, er kommet til os i et menneske, Jesus Kristus. Det er julebudskabet.

Det er indholdet af dette stykke af Johannesevangeliet såvel som af det såkaldte juleevangelium i Lukasevangeliets andet kapitel.

Man kan ikke sige, at det ene er bedre end det andet. De siger det samme, selv om det siges forskelligt. Men hvis jeg alligevel skulle afgøre, hvilket af de to der er bedst, ville jeg nok holde på dette, fordi det ikke har elementer, der trækker vort blik bort fra Jesus Kristus. Her er ingen engle og ingen hyrder, som kan få os til at spekulere over andet end det, der er hovedsagen. Her er intet, der kan afvises som legender. Her trækkes de store linier ganske tydeligt. Det er et budskab, som man kan høre eller lade være med at høre.

*

Når nogle mennesker siger: der er da ingen, der tror på de gamle historier mere, ville jeg egentlig ønske, man kunne få dem til at læse dette stykke. For her er netop ingen gamle historier. Johannesevangeliet går lige til sagen og fortæller os, at Gud har grebet ind i denne verden. Her har været et menneske, som var Guds Ord. Det vil sige, at Gud selv kom til os i dette menneske.

I begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud og Ordet var Gud. Vi kender alle mennesker på deres ord. Ordet er det vigtigste bånd mellem mennesker.

Ordet er vort middel til kontakt med andre mennesker. Der findes også andre kontaktmidler, men ordet er langt det vigtigste. På samme måde er Guds Ord den side af Gud, der vender mod verden. Ja, verden er blevet til ved det. Sådan læser vi allerede i Det gamle Testamente.

Og Ordet blev kød og tog bolig iblandt os. Det Guds Ord, der lød ved skabelsen, den Guds vilje, der står bag alt, kom ind i verden i et menneske.

Gud blev menneske, og var det i grunden så mærkeligt? Det var det eneste, han kunne blive, hvis han ville komme til os og være sammen med os. Og mennesket er skabt i Guds billede. Mennesket er ikke Gud, langtfra! Men ikke desto mindre er der en forbindelse mellem Gud og menneske. Gud har skabt os, og han har skabt os i sit billede.

Og Gud blev menneske. Gud kom til os i et menneske, hvis væsen og tale var sådan i overensstemmelse med Gud, at det er Gud, der taler til os, når han, Jesus Kristus, taler, og Gud, der handler i vor verden, når han, Jesus Kristus, handler. Mange har spekuleret over, hvordan sådan noget kan ske. Det ny Testamente tager det meget jævnt og frimodigt og forkynder det som en frydefuld nyhed: Gud blev menneske. Johannes siger et andet sted: Det, der var fra begyndelsen, det, vi har hørt, det, vi har set med vore egne øjne, det, vi skuede og vore hænder følte på, ja, om livets Ord

forkynder vi -. Man fornemmer glæden tværs over næsten 2000 år.

Alle evangeliets sætninger om Ordet får deres mening, når vi husker, at det er Jesus, de handler om. Verden er blevet til ved Guds Ord, og Guds Ord kom ind i verden ved ham. Verden tilhører ham, men da han kom, ville de fleste ikke tage imod ham. For Guds Ord afslører os, og vi flygter dybere ind i mørket, ind i fjernheden fra Gud, for ikke at blive opdaget. Vi kender alle tilfælde med syge, der ikke tør gå til læge, fordi de er bange for at høre de frygtelige ord om, hvad de fejler. Så hellere blive borte og dø af sin sygdom. Sådan gik det, og sådan går det mange mennesker i forholdet til Jesus Kristus, Guds Ord. Vi gemmer os for ham, for han ved, hvordan vi er, og vi vil nødig afsløres. Men det er netop, fordi han ved, hvordan vi er, at han kom.

Han kom til sit eget, og hans egne tog ikke imod ham. Men der var dog nogle, der tog imod ham, og der er dog nogle, der hører hans ord og erkender, at han taler sandt. Der er dog nogle, der ser, at han er Gud, og de bliver Guds børn. At være Guds barn er at være sammen med Jesus. Det er ikke noget, man kan tage af sig selv. Det er ikke noget, man kan give andre. Det er noget, Gud giver. At blive frelst ved tro, som vi har lært at sige det, er at blive overbevist om, at Jesus Kristus taler sandt, og derefter leve sit liv i lydighed mod ham - og i pinlig er-

kendelse af, at også den lydighed til stadighed mislykkes. Som gangen er et stadig afbrudt fald, er livet i lydighed mod Gud en stadig forstyrret og afbrudt ulydighed. Alligevel får vi lov at høre Gud til.

Det er evangeliet, at Guds Ord kom til verden, at vi kan høre det og forstå det, og at vi trods det, at vi ikke kan leve op til det, dog må have lov til at høre Gud til.

Nogle vil måske sige: men hvad kommer der da ud af det? Hvis vi lever i troen på Jesus Kristus, skal der nok komme noget ud af det. Men lad ham om det.

Julebudskabet er, at Gud kommer til os ved Jesus Kristus, og at han vil tilgive og anerkende os som sine, fordi vi hører sammen med Jesus Kristus, hans Søn, hans Ord.

Det er slet ikke os, det kommer an på, men ham. Det er en overvældende glæde og tryghed. Derved får vi fri og masser af tid og tanker til overs til andre mennesker og i det hele taget til denne tilværelse, hvor Gud har sat os.

Tænk, hvis vort ve og vel afhæng af os selv. Hvor måtte vi da leve i angst. Nu afhænger det af ham. Hvor har vi grund til at glæde os.

Amen.

T. Græsholt

MIN ANDEN JUL I THERESIENSTADT

Min oplevelse, som jeg her vil berette om var følgende: Vi mødtes seks personer, tre tjekkoslovakker, en hollænder, en tysker og undertegnede.

Forundret blev jeg, da der pludselig var en grangren, som en af tjekkerne havde fået foræret af en tjekkisk gendarm, som var os venligt stemt. Vi mødtes med den smule mad, vi havde fået, og vi talte om de forskellige landes juleretter, ligesom der blev sunget julesange og salmer på hvert sit sprog. Der blev tænkt meget på dem derhjemme. Det var jo ikke alle i Theresienstadt, der havde den jødiske tro, der var også protestanter, katolikker og andre trosbekendelser. Men vi seks talte meget om julen, tænkte på dem derhjemme. Vi spurgte os selv om, hvor mon vore slægtninge var i aften. Personlig tænkte jeg meget på min forlovede. Hvordan havde hun det denne juleaften. Mine tanker drejede sig naturligt nok især om hende.

Men jeg mindes også min første juleaften dannede, det var i december 1943,

hvor jeg lå på et loft i en kaserne. Der følte man, at man var helt alene. Vi talte om, mon der findes en Gud, som kunne lade alt sådant noget ske med børn og ældre mennesker, som intet havde gjort. Men denne, den anden juleaften,

måtte desværre slutte tidligt. Vi skulle være på vor køjeplads kl. 21, og lysene skulle være slukket.

Transport XXV/2-169 Theresienstadt
Abraham Segel

Hørbylundestenen som årets julemærke

Y's Men's Club i Silkeborg/Alderslyst har i år som julemærke udsendt motiverne fra Kaj-Munk-Mindekorset i Hørbylunde lige udenfor Silkeborg samt den 800 år gamle Funder kirke.

Motivet fra Hørbylunde er i år valgt i anledning af 40-året for vort lands befrielse, og det er den anerkendte grafiker, Regnar Nørby, der har udført begge tegninger.

Julemærkerne sælges til fordel for klubbens arbejde, der er en håndsrækning til Julemærkehjemmene, til fadderskaber for børn i den tredje verden samt til andre af klubbens aktiviteter.

*

Det bestialske mord fandt sted den 4. januar 1944 på Hørbylunde bakker ved Silkeborg-Herning landevejen, og det bragte Hørbylunde og Silkeborgs navn på alles læber.

Om morgenen den 5. januar blev den myrdede fundet af en gymnasieelev og

en arbejdsmand. Læge Vilhelm Dickmeis fra Silkeborg blev tilkaldt, og han genkendte straks digterpræsten.

Da rygten kom ud på egnen gik straks alle flag på halv stang, og en tusindtallig skare fulgte rustvognen gennem Silkeborg by.

Begravelsen foregik fra Vedersø kirke den 8. januar, og en så stor skare sluttede op, at mange slet ikke kunne komme ind i den nu så berømte landsbykirke.

Kammeraternes Hjælpefond

er raske kammeraters hilsen
til de syge

Jul i fangenskap

Mange nordmenn opplevde juledagene under krigen som en svært vanskelig tid, men det ble også opplevelser som for all tid har brent seg inn i sinnene og som aldri lar seg viske ut.

Griniposten har oppsøkt Henriette Bie-Lorentzen for å høre hvordan hun, nå 40 år etter, minnes jul i fangenskap. - Rolig og reflekterende forteller hun om julekvelden i celle på Møllergt. 19 i 1943 og i koncentrationslager Ravensbrück i 1944.

Hvordan havnet du på Møllergt. 19?

»Ja, jeg ble arrestert i Kristiansand i juni 1943 på grunn av illegalt arbeid. Etter opphold på »Arkivet« og en kort visitt på Grini ble jeg satt i enecelle på Møllergata 19 i november. Jeg var da høygravid og ventet mitt barn i slutten av januar. Før julekvelden, kan jeg huske, anstrengte vi oss sterkt for å få tankene vekk fra julen, hjemmet og barna. Da kirkeklokkene begynte å ringe julen inn kl. 16.00 satt vi fangene der kalde og beherskede.

Men så hendte det at gangguttene hadde fått lånt en gramofon og de kjente julesangene strømmet inn til oss i cellene. Straks var det slutt på selvbeherskelsen, lengselen og fortvilelsen

tok overhånd. Senere på kvelden fikk også gangguttene, bare denne ene kvelden, lov til å spise samlet ute på gangen. Og plutselig begynte de å synge, - sterkt og klart tonet julesangene ut og vi følte oss sammensvejet som aldri før. Alle disse fremmede ganggutter, fanger fra mange kanter av landet med forskjellige yrker og ulike politiske oppfatninger, og alle oss innesperrede på cellene - mange med døden i vente - vi følte oss som en enhet besjelet av en tanke og eet ønske! sier Henriette. 73 år gammel, grå i håret har hun blitt, men ennå med sterk vilje og tro på at det nytter å kjempe for fred og frihet.

Når ble du sendt nedover til Tyskland?

»Jo, du forstår. Først ble jeg sendt til Aker Kriegslazarett der jeg fødte min datter den 27. januar i 1944. Utrolig heldig var jeg da hun ble tatt ifra meg og overlevert til min familie i Oslo, istedet for å bli sendt til Tyskland. I februar ble jeg sendt som NN-fange til Ravensbrück, hvor jeg delte skjebne med 36 av de 108 norske kvinnene der.

Ja, julen i Ravensbrück - julekvelden sto vi på appell. Uendelige rekker av syke, forkomne, forfrosne og ulykkelige kvinner sto oppstilt på geledd. Frosten hadde i løpet av natten gjort alle de skitne sølepyttene til blank is og stjernene tittet frem. Vaktene lot vente på seg - de feiret vel jul - og hvem bekymret seg for

ABONNEMENT 1986

Med dette nummer af bladet følger girokort til indbetaling af abonnement for året 1986

50 kroner

Trods stigende udgifter til porto vil abonnementsprisen for 1986 være uforandret i forhold til 1985, og vi beder vore abonnenter indbetale beløbet snarest muligt, meget gerne inden 15. januar 1986 af hensyn til tilrettelæggelsen af vort arbejde.

Da vi af erfaring ved, at der alligevel er en del, som ikke har betalt, når februar-nummeret udsendes, så vedlægger vi også i februar et girokort, *men er der ikke betalt, inden blad nr. 2 udsendes i april 1986, afmeldes abonnenten hos avispostkontoret. Undgå dette stop i leveringen, betal hellere med det samme, så det ikke går i glemmebogen.*

Husk at skrive afsendernavn og adresse på girokortet. Vi får stadig væk enkelte indbetalinger, som ikke kan placeres, fordi der mangler navn og adresse på afsenderen.

Ønsker man at betale mere end de 50 kr., så går det overskydende beløb til arbejdet i Kammeraternes Hjælpefond eller Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45.

Vi ønsker alle vore læsere og annoncører et godt nytår og takker for året 1985.

Bladadministrationen

De danskere, der under besættelsens sidste år flygtede til Sverige holdt jul på ægte danske maner med juletræ med pynt i mange farver og julegaver, ikke mindst til børnene.

de tusenvis av fanger som sto og frøs i vinterkvelden. Så midt i elendigheten var det noen som begynte å synge - det var de franske som startet, først ganske lavt... og så stemte flere og flere i med sangen. Det ble så stille da sangen slutet - et øyeblikks stilhet. Men så kom polakkene, russerne, tsjekkerne, belgierne... alle som var samlet omkring. De trette ansiktene lyste opp - en ubeskrivelig følelse av at vi var en samlet enhet fylte oss - en uovervinnelig enhet av kvinner fra hele Europa.»

Det bli stille mellom oss, men Henriette husker videre: »Akkurat den julekvelden i 1944 ble fange nr. 100.000 innregistrert i denne leiren, da var den eldste fangen 91 år - den yngste ble født under appellen - også så fange.

Henriettes nøkterne beretning forekommer en medsøster som utrolig, men hvordan overlever man under de bestialske forhold, adskilt fra hjem og små barn i årevis?

Svaret er sikkert typisk for Henriette: »Du vet jeg var i en ideell alder.«

Bothild Deichmann Sørensen

En søndag i julemåneden

Af Benjamin Mørch

Sted: »Schwesing«-lejren ved Husum, Sydslesvig, en udekommando til koncentrationslejren Neuengamme ved Hamborg.

Dagen begyndte på eksakt samme måte som alle de øvrige dage, siden vi var kommet hertil fra Neuengamme i slutningen af september måned 1944.

Udpudding kl. 5 - over i vaskebarakken til avskning - ingen sæbe, ingen håndklæder, kaldt vand.

Tilbage til barakken, sengeredning, tæppet over halmsækken måtte ikke have en eneste fold, den lunkne, halvsorte vædske »kaffe« slubret i sig.

Ud til appellpladsen til optælling i stram GIV-AGT-stilling, for arbejds holdene skulle formeres. Ud gennem lejrporten - 12-15 km march - 12 timers grøftgravning (2-2,5 m dybe antitankgrave) i vand til knæene - uafbrudt slag fra overfangerne eller pisk fra SS-erne. 12-15 km returmarch til lejren, aftenappel og så først ville vi være tilbage i barakkerne.

Således havde hver eneste dag siden vores ankomst formet sig.

Den lille skare på nogle få hundrede, der udgjorde arbejds holdet - vi havde været et par tusinde - var netop nået ud til landevejen, og lejrporten var ved at blive lukket bag os, da der skete noget.

Kommandanten råbte os an inde fra lejren og kommanderede os tilbage til appellpladsen. Stram GIV-AGT-stilling, og kommandanten holdt en dundertale til os.

Vi var »undermennesker«. Vi forstod ikke, hvad hygiejne var o.s.v. Derefter kommanderede han os tilbage til stuerne i barakkerne og gjorde opmærksom på, at der ville komme inspektion om et par timer, vi havde vær's go' at lave hovedrengøring.

Da vi vendte os om for at traske tilbage til vores stuer, græd mange af os - for første gang skulle vi ikke ud at stå i de vandfyldte grøfter og grave. Nogle af os lo og slog hinanden på skuldrene - vi havde jo faktisk fået en slags fridag - og inde i barakkerne var der dog trods alt torvejr.

*

Vores barak lå yderst, modsat hovedindgangsporten, vi var derfor den første stue, der et par timer senere af lejrkommandanten skulle inspiceres. Vi blev kommanderet udenfor på række - 12 mand - vi havde været ca. 40. Adskillige lå på revieret, de andre var døde. Efter en kort inspektion kom kommandanten ud af barakken igen. Tilsyneladende var han utilfreds med, at han ikke kunne finde noget at gøre vrøvl over.

Fra den stramme retstilling med huen under armen kommanderede han os til at bukke vore hoveder og række hænderne frem.

Medens kommandanten langsomt gik ned langs rækken, stirrede jeg ned på mine hænder og negle, der under de givne omstændigheder ikke var særlig velplejede, og ganske rigtigt udbrød han i et raserianfald, slog mine to sidemænd og mig over hovederne med sin ridepisk og over hænderne, for hovedbunden var selvfølgelig også fuld af snavsede kager, der tydeligt kunne ses på vore kronragede isser. Han gennede os over til pigtrådshegnet for enden af lejr gaden, idet der netop udenfor gik en sti, hvorfra eventuelle forbipasserende kunne kigge ind i lejren. Vi fik besked om at stikke hovedet gennem pigtrådshegnet og holde armene ret ud til siden og se ned 1 m frem for fødderne, således at eventuelle gående kunne se vores hovedbund og vore hænder.

Således skulle mine to sidemænd stå i

to timer. Jeg selv, som han åbenbart havde set sig særlig vred på - indtil videre.

Han befalede de to vagtmænd i de nærliggende vagttårne, at de skulle holde øje med, at vi stod helt stille, og at vi skulle være tavse, og timerne gik, medens regnen som sædvanlig silede ned. Åbenbart havde heller ingen udenforstående lyst til at gå tur på stien udenfor - den blev ikke benyttet den formiddag.

Armenes vandrette stilling værkede og fandt til slut en hvilestilling, som ikke var alt for ubekvem, idet tommelfingrene ubemærket hvilende på pigtråden, alt imedens den silende regn på grund af den bøjede nakke og det bare hoved fandt vej ned langs rygraden samt ned over panden til næsen, hvor dråberne gængede lidt frem og tilbage, inden de faldt ned. For at holde modet oppe hviskede vi engang imellem forsigtigt til hinanden. Hvordan går det? Jo, jeg har stadig følelse i min venstre storetå - og du? Jeg har jo ikke brug for den skilning, pigtråden gav mig, da han presede mit hoved igennem! - Er du tørstig? Her! (I Husum havde alt været vand - suppen - grøfterne - afføringen - himlen - »kaffen« - græsset sjappede af væde, klæderne nåede aldrig at tørre - ja, selv halmen, vi lå på, var fugtig.)

De første romere, der kom til marsken, havde sandelig ret, da de kaldte stedet for »hverken land eller hav«.

*

Ved middagstid klarede vejret heldigvis noget op, og den stående stilling med udbredte arme blev en lille smule bekvemmere. I mellemtiden var jeg blevet alene, da de to andre havde udstået deres »straf«.

Alene var en mærkelig følelse - ja, det var faktisk første gang, siden vi havde forladt Danmark, at jeg var helt alene for en stund - vi var altid flere, aldrig alene - i godsvognen ned til Tyskland - til parade - ved suppeuddelingen - i grøfterne - i stuerne, ja, i køjerne havde vi først været tre, så to, nu var der een til hver, men ikke på revieret, ja, selv på latrinet sad vi på rad og række - alene, med hovedet til skue og fugten og kulden, der sneg sig ind i hver en kropsdel, hvert et fingerled - at være alene fik en til at tænke i andre baner - jeg tænkte på en drøm, jeg gennem årene ofte havde haft - en drøm om frihed - og om at frigøre sig fra jordens tiltrækningskraft - gøre sig vægtløs og være i stand til at svæve. Åh, denne drøm om frihed, om frit at kunne svæve bort, den havde jeg

ikke drømt længe - for i Husum drømte ingen. Rigtige drømme kræver, at man sover - hviler sig - i en KZ-lejrs udekommando som Husum er hvilestunden så kort - udmattelserne så store - man er så anspændt - stadig på vagt - på vagt overfor SS'erne - overfangerne - ja selv de andre fanger - om lidt skal måske alle vækkes - flyveralarm - eller parade - fem på række - stram givagt - optælling - stemmer ikke : ny optælling - stemmer ikke - hvor mange er der egentlig på revieret? hvor mange i scheisserei-barakken? er der i mellemtiden bragt een til over til »de dødes hus«? eller er der en, der gemmer sig på latrinet, og er livet langsomt ved i bogstavelig forstand at løbe ud af ham, så han ikke har hørt den ekstra natappel? åh, denne drøm - den - ja, den kan jo ikke realiseres - for selv om kulden begynder at sløve een - så virkelighed og drøm nærmer sig hinanden, ville der stadig være pigtråden at komme fri af og vagtmandskabets.

*

Opklaringen i vejret havde bevirket, at regnen stilnede af, og hen på eftermiddagen havde nogen alligevel fundet på at gå en tur. Jeg hørte nogen nærme sig. Da hovedet var bøjet, og jeg ikke kunne løfte det eller måtte dreje det, var min synskreds jo begrænset. Jeg fik dog øje på to par ben, det ene par i blankpudsede støvler og khakibukser - formentlig en SA-mand, der var ude at gå tur med sin kone og sit barn - en lille pige.

Pigen var lidt bagefter og har åbenbart undret sig over, hvad der hang på pigtråden. Hun har formodentlig troet, at der var nogle gamle klude, der hang til tørre og nærmede sig derfor og stod pludselig lige under mit ansigt og kikkede betuttet op på mig og så spørgende ud.

Hun var tækkelig klædt med et lille hvidt forklæde, der stak ud under frakken og havde gule fletninger. Vi stirrede hinanden lige ind i øjnene. Jeg måtte - og turde da heller ikke sige noget. De blankpudsede støvler havde allerede fjernet sig, men jeg kunne ikke lade være med at meddele mig. Jeg blinkede med det ene øje.

Sjældent har jeg set et ansigtsudtryk forandre sig så hurtigt og så totalt. Fra forbavelse til forskrækkelse og derfra til ægte forargelse. Forargelse over hvad hun var vidne til, for idet hun vendte sig om og løb bort og straks forsvandt ud af min synskreds, havde hun det vel om-

vendt af barnet i H.C.Andersens fortælling. For idet hun løb bort hen mod sine forældre. råbte hun: Vati, Vati (far, far) det er jo le-ven-de mennesker...

*

Men den dag havde faktisk slet ikke været nogen dårlig dag - vi havde jo haft en slags fridag. Vi havde været fri for den lange march til arbejdet, vi havde været fri for alle de tæv, vi plejede at få, fri for de 12 timers slid, fri for at bære døde hjem, og jeg havde haft min helt personlige lille oplevelse, noget der kom

fra en helt anden verden. Fra den anden side af pigtråden i form af et lille barns troskyldige øjne, der havde vist forståelse ved at vise sin forargelse. Det var som et budskab langt borte fra. Så afsondret var vor tilværelse, at episoden i lang tid varmede mig og gav styrke.

Hjemme i Danmark begyndte man den dag på juleforberedelserne. De tomme kagedåser blev taget frem og rengjort og det første lys på adventskransen blev tændt.

Med udgangspunkt i Porta og Neuengamme

Biskop Vincent Linds »Ved Dagens Begyndelse« i radioen i dagene 6.-10. maj har sammenhæng med Danmarks befrielse for 40 år siden.

Vincent Lind har et koncentrationslejrophold som den uhyggelige og alvorlige baggrund for sine ord - et koncentrationslejrophold, der også sluttede med krigens ophør i foråret 1945.

Vi bringer nogle af indlæggene. Kristeligt Dagblad bragte denne introduktion:

*

Til forståelse skal oplyses, at koncentrationslejren Porta Westfalica lå i en dalsænkning i bjergkæden Weserkette mellem Wittekindsberg og Jakobsberg, 5 kilometer syd for Minden ved Weserflodens venstre bred i en naturskøn omegn.

Koncentrationslejren var indrettet i en bagbygning til Hotel Kaiserhof, og det samlede antal af fanger udgjorde omkring 1500 mand. Den var en udekommando henhørende under koncentrationslejren Neuengamme.

Af den transport på ca. 200 danske politiske fanger, som den 15. september 1944 deporteredes fra Frøslevlejren til Neuengamme, blev 98, deriblandt Vincent Lind, få dage efter sendt til Porta, hvortil de ankom 20. september.

Arbejdsdagen i Porta var i almindelighed 13 timer, og søndage eller andre fridage holdtes ikke. En undtagelse herfra var julen, hvor der ikke arbejdedes fra juleaftensdag kl. 12 til 2. juledag.

Fangerne var opdelt i forskellige arbejdskommandoer, der overvejende beskæftigedes ved bjergværksarbejde.

Nogle af arbejdskommandoerne havde skiftevis dag- og nattjeneste. Der var en livlig transportforbindelse mellem Porta og Neuengamme, idet der et par gange om måneder ankom sunde fanger til Porta, og syge fanger blev så taget med tilbage.

De sidste danskere blev sendt tilbage til Neuengamme den 19. marts 1945 på grev Folke Bernadottes foranledning og interneret i en separatafdeling dér for så gradvis at blive ført til Danmark og Sverige. De sidste transporter blev foretaget den 20. april 1945.

Exodus

Ved dagens Begyndelse 6. maj.

Exodus er den latinske betegnelse for 2. Mosebog, som handler om israeliternes befrielse fra trædommen i Ægypten. Det er hele Moses-historien. Ægyptens plager, som er mange slags, og Ægyptens plage, som er én ting: Slaveriet.

Exodus, det vil sige udvandring: nu går du ud af trædommen ud til friheden. Den skræmmende frihed. For i den kan altting ske.

I Peter Seebergs bog »Bipersonerne« skildres forholdene i en arbejdslejr i Tyskland under krigen. En af personerne drømmer om landet, hvor der ingen krig er, hvor friheden er. Et forjætted land. Det måtte komme allevegne efter krigen. Efter krigen, da skulle alt komme. Det ville blive en skrækkelig tid. Han skælvede ved sin erkendelse.

En skrækkelig tid, når der ingen frist var mere!

Men du er nu nødt til at gå ud af slaveriet og ud til friheden. For slaveriet er det værste af alt.

Exodus, det er, at du går med din skælvende erkendelse ud til frihedens forjættede land. Nu kan du handle, og du kan ikke opsætte det. Ingen anden handler for dig.

»Exodus« er fra Det gamle Testamente gået ind i sproget som betegnelse for alle den slags opbrud fra trældom.

Sønderjyderne har deres Exodus. Bønder, husmænd, arbejdere har. Polen. Amerika. Afrika. De sorte i USA.

Bare at vågne om morgenen kan være sådan noget: Nu går du ud af natten og søvnen. Snart går du ud af døren til dagen, som du skal give dig selv til.

*

Vi er nogle få her i landet, som har vort Exodus fra dengang vi kom hjem fra koncentrationslejrene i disse april- og majdage for 40 år siden med grev Folke Bernadottes hvide busser. Dansk og svensk Røde Kors' helt enestående og heroiske indsats for at redde, hvad reddes kunne af de mest elendige i Tysklands sammenbrud. Men det er mere end blot den lykkelige hjemkomst. Det er hele turen gennem helvede, som er Exodus. Ja, det er mere endnu. Det er også den tydning, vi har med os derfra, en skælvende erkendelse om trældom og frihed. Den slipper os aldrig. Somme tider må vi fortælle om det. F.eks. når nogen spørger. Det er meningen med disse fem begyndelser på dagen sådan at fortælle.

Ved et af højdepunkterne i Gamle Testamente, ved selve Israels trosbekendelse i 5. Mosebogs kapitel 6:

»Hør Israel, Herren vor Gud, Herren er én, og du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og hele din sjæl og hele din styrke.«

Der hedder det: »Når din søn i fremtiden spørger dig: »Hvordan forholdet det sig med dette og hint, disse bud og anordninger og love, så skal du svare din søn således: Vi var engang Faraos trælle i Ægypten, men Herren førte os ud af Ægypten med stærk hånd med tegn og undere lige for vore øjne.«

I denne uge skal jeg berette om mit Exodus. Spørger nogen mig om dette og hint, hvad jeg gør og hvad jeg siger, hvad jeg tror og tænker, hvilket vanvid jeg måske somme tider lægger mund til, så siger jeg: Jeg var engang træl. Men nu - er jeg fri. Derom handler det.

Brødet

Ved dagens Begyndelse 7. maj:

De fleste vil kende i det mindste brudstykkevis Martin Luther Kings berømte prædiken med den fængende og begejstrede og dog dybt sørgmodige sentens: I had a dream! Jeg havde en drøm.

- Sørgmodig, siger jeg, fordi drømme for det første jo sjældent holder målet, og for det andet fordi drømme af den art er noget man har, når man er under hælen og piskan, bag tremmer, i ufrihed og angst og slaveri.

Hvor ofte er ikke vore nætter netop de fængsler, hvor vi ligger og drømmer.

Der er drømme, som går den anden vej.

For 30-35 år siden havde jeg som så mange andre de drømme. Jeg drømte, at jeg var tilbage i koncentrationslejren i Porta Westphalica. At jeg var dernede igen. Og alting gentog sig i et sært fordrejet forløb og uden håb. Jeg drømte stanken og sulten og kulden og slagene og de døde og trætheden. Det hele tæt sat til med skyld og angst.

I de drømme spillede brødet en betydelig rolle. Brødet deltes ud hver morgen og aften. Man tager et rugbrød, skærer det i tykke skiver på ca. 3 centimeters tykkelse. Det halve af sådan en skive, det var rationen. Med en klat margarine eller marmelade.

Midt på dagen ude i minegangen fik vi en skål suppe. På roer, kartofler, kål. Det var dagens højdepunkt. Arbejdsdagen var fra kl. 6 til kl. 18, forlænget med uddeling af ration, opstilling til appel, march ud og march tilbage og ofte time-lange luftalarmer.

Brødet var livet. Man tyggede det krumme for krumme, legede en leg med det. Gik med det i hånden lidt.

I drømmene kom somme tider det mareridt, at der ikke var brød til mig. Til alle de andre, men ikke til mig.

Men i drømmene kom også somme tider den ubeskrivelige lykkefølelse ved at mærke brødet i hånden eller i munden.

*

Jeg fik nærmest et lykkechok som teologisk student, da professor Holger Mosbech i en forelæsning over Fadervor redegjorde for udtrykket »det daglige brød«. Gengivelsen fra den græske grundtekst var noget usikker. Ordet betyder egentlig noget i retning af »hvad der hører tilværelsen til«. Men i al litteratur på græsk fandtes ordet kun dette ene sted: i Fadervor. Luther gættede på, at det betød »det daglige brød«. Men under nogle udgravninger af et gods fra den græske periode i Ægyptens historie løb man under en gennemgang af de fundne godsregnskaber på ordet og kunne se, at her betød det: en slavearbejders dagsration.

Pludselig sad jeg der i auditorium 10 på Københavns Universitet og fik foræret en dyrebare forståelse af, hvad den bøn i Fadervor betyder, og hvad rationen var.

I Alexander Solsjenitsyns bog »En dag i Ivan Denisovitjs Liv« taler hovedpersonen Sjuhov med en medfange, som er baptist. Alosja hedder han. Han og de andre baptister bad til Gud. Men det hjalp jo ikke. Alosja siger: »Af alle jordiske og forfængelige ting har Gud kun befalet os at bede om det daglige brød. Giv os i dag vort daglige brød.« »Vil det sige rationen?« spurgte Sjuhov.

*

Hver gang jeg tager et stykke brød i hånden og fører det op til munden og mærker dets duft i næsen, så tænker jeg: Her er dit daglige brød.

Thi jeg var engang træl. Men nu - er jeg fri.

DÆKKO

PRESENNING KOMPAGNI A/S

Tlf. 01 - 28 80 60

Hoveddepot:
Kabbelejevej 32-34
2700 København
Brønshøj

*En glædelig jul og et godt nytår til medlemmer,
læsere og annoncører med tak for samarbejde
og kammeratskab i 1985.
Vi viderefører det i 1986*

	Axel Lauritzen
Kammeraternes Hjælpefond	Fangesammenslutningen
Landsforbundet af Buchenwaldklubber	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, Landsforeningen
Theresienstadtforeningen	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, Omegnsafdelingen
Landsforeningen Gestapofangerne	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Esbjerg afdeling
Gestapofangerne Randers afdeling	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Odense afdeling
Gestapofangerne Sjællandsafdelingen	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Fredericia afdeling
Gestapofangerne Århus afdeling	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Sjællandsafdelingen
Dachau-klubben	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Aalborg afdeling
Hannover-Stöcken-Gruppen	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Aarhus afdeling
Neuengammeforeningen	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Sydfyns afdeling
Sachsenhausenforeningen	Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen
Stutthofforeningen	Eva og Alfred Bertelsen

Polens skæbne i 2. Verdenskrig

Af Frode Toft

Der tales og skrives i disse år — af let forståelige grunde — meget om Polens og det polske folks ulykkelige situation. Gennem historien har Polen imidlertid gennem flere århundreder været i ulykkelige situationer. Polen opstod i det 10. århundrede som hertugdømme, beboet af et vestslavisk folk, men splittedes igen i det 12. århundrede og den tyske riddersorden får indflydelse. I 1320 samles Polen under kong Wladyslaw I. I det 17. århundrede afstås landområder til Sverige, Rusland og den tyske stat Brandenburg, og til sidst deles resten af Po-

len mellem Rusland, Østrig og Preussen. I 1807 genopretter Napoleon I storkertugdømmet Warszawa, der derefter i 1815 indlemmes i Rusland, dog formelt som kongerige i personalunion med Rusland. Efter en række opstande mod russerne afskaffes de særlige politiske rettigheder, der var indført, og Zaren gennemfører en hårdhændet russificeringspolitik.

Ved 1. verdenskrigs afslutning genopstod Polen som uafhængig stat med demokratisk forfatning, men i 1926 tager Pilsudski magten ved et militærkup og

indfører autoritært styre. Ved hans død i 1935 overtages magten af en officersklike. I 1938-39 deltager Polen sammen med Nazi-Tyskland i okkupationen og delingen af Tjekkosllovakiet. Og så kom 2. verdenskrig, der som bekendt begyndte med Hitlers overfald på Polen den 1. september 1939.

De første skud

De første skud blev affyret mod det polske fort Westerplatte ved Danzig (nu Gdansk). Det var det tyske panserskib »Schleswig-Holstein«, der få dage forinden havde aflagt gæstebesøg i Gdansk, der angreb. I syv dage gjorde de 182 mand modstand mod de 4.000 tyske soldater, der samtidig fra landsiden gik til angreb. Forsvaret af Westerplatte regnes blandt de mest heroiske bedrifter i Polens kamphistorie under 2. verdenskrig, ja, Westerplatte indtager faktisk samme plads i Polens nyere historie som Dybbøl har gjort det i Danmark.

Skønt overladt til egne kræfter forsvarede Polen sig i fem uger. Warszawa holdt stand i fire uger, mandskabet på halvøen Hela kapitulerede den 2. oktober, og den 5. oktober førte den sidste polske operationsstyrke under general Kleeberg sit sidste slag.

De tyske tab i de fem uger menes at have været lige så store som de samlede tyske tab i 1939-40 i Norge, Frankrig og på Balkan, nemlig ca. 16.400 dræbte og ca. 27.000 sårede.

Polen længst under nazistisk besættelse

De tab, Polen led, var i forhold til indbyggertal større end noget andet lands. Polen var det land, som længst var under nazistisk besættelse, og befolkningen blev udsat for en organiseret udryddelse.

Fra 1939 til 1945 mistede Polen godt 6 millioner indbyggere, d.v.s. næsten en femtedel, svarende til, at der daglig dræbtes ca. 3.000 mennesker. Under direkte krigshandlinger omkom ca. 650.000 mennesker, medens over 5 millioner mistede livet ved nazisternes terrorhandlinger.

38% af landets nationale ejendom gik tabt, og størstedelen af byerne lagdes i ruiner. 80% af Warszawa ødelagdes, for Wroclaws vedkommende 65% og Gdansk 55%. I landområderne ødelagdes hver fjerde bebyggelse, og ved krigens slutning lå over halvdelen af landbrugsjorden brak.

Tyske soldater vælter polsk grænsebom i september 1939.

2078 dages kamp

Den 2. verdenskrig varede for Polens vedkommende officielt kun fem uger, men i virkeligheden kom den til at vare 2078 dage — længst af alle de lande, der blev overfaldet af Hitler-Tyskland. Og de betød faktisk alle væbnet modstand. Efter hærens kapitulation i oktober 1939, begyndte man straks at organisere en væbnet modstandsbevægelse, som i krigens sidste fase talte omkring 700.000 organiserede partisaner, der bandt betydelige tyske troppestykker.

Herudover regner man med, at henved to millioner polakker kæmpede under 2. verdenskrig på forskellige fronter og i andre besatte landes modstandsbevægelser. I 1944 deltog polske troppeafdelinger på 400.000 mand i Sovjethærens offensiv mod tyskerne, og i slutoffensiven mod Berlin deltog 185.000 polske soldater. I vestmagternes hære deltog ca. 200.000 polske soldater.

De polske styrker, der kæmpede i Sovjethæren, blev dannet i foråret 1943, de polske væbnede styrkers 1. korps, der talte 43.000 soldater. I foråret 1944 dannedes officielt den polske hærs 1. armé, der ved indrykningen på polsk område blev yderligere forstærket med tilslutning af polske partisanenheder. Polske styrker deltog i befrielsen af Warszawa, Gdansk, Gdynia og Poznan.

Polakker på Vestfronten

En del polakker, både menige og officerer, var det i oktober 1939 lykkedes at slippe ud af landet, og et betydeligt antal af dem deltog i forsvaret af Frankrig i 1940, ligesom et stort antal polske piloter meldte sig til de vestlige styrker, især til Royal Air Force. Polske piloter i R.A.F.-fly nedskød under 2. verdenskrig 793 tyske fly og 190 V.1.-bomber. Der omkom ca. 1.500 piloter. På en række danske kirkegårde findes gravsteder med polske piloter, der blev skudt ned over dansk område.

Nogle polske marinefartøjer slap i 1939 bort fra Østersøen og tog del i en række af den engelske marines operationer, bl.a. slaget ved Narvik, ved jagten på og sænkningen af det tyske panserskib »Bismarck« og ved invasionen i Normandiet.

Polske soldater var med i forsvaret af de britiske stillinger af Tobruk, hvor de udgjorde henvend en trediedel af garnisonen, ligesom polske troppeafdelinger deltog i slaget om Monte Cassino i Italien.

Polske soldater i kamp ved Tobruk 1942.

Ofrene mindes

Der er i årenes løb gjort et betydeligt arbejde for at finde og stedfæste de steder, hvor polakker og folk af andre nationaliteter var med i kamp og led døden på polsk jord. Det polske kulturministerium har et særligt departement herfor, og der er registreret omkring 20.000 sådanne steder i Polen, og der foreligger i bogform en officiel fortegnelse over dem.

I første række kommer her koncentrationslejrene som Auschwitz, Majdanek, Stutthof, Treblinka m.fl., de offentlige henrettelsessteder, Gestapofængslerne, steder hvor terrorhandlinger fandt sted og hvor partisaner var i aktion, gravpladser for polske partisaner og soldater samt for faldne sovjetiske soldater.

Disse nationale mindesteder varetages med stor omhu. Der er rejst mindesmærker og museer ved KZ-lejrene, hen-

rettelsesstederne er markeret med mindeplader, hvor der altid ligger friske blomster. Der findes i Polen 343 soldater-kirkegårde, medens 520 kirkegårde har særlige afdelinger for soldater- og partisangrave.

Det er på baggrund af de vældige menneskelige og materielle ofre, man må se og prøve at forstå udviklingen i Polen efter 2. verdenskrig, herunder også den tragiske situation Polen som folk og nation nu befinder sig i. -t.

**Redaktionen
ønsker vore
mange venner
GOD JUL!**

13-årig piges livs- drama skabte verdenslitteratur

Fortalt af Johannes Fosmark

Portræt af Anne Frank genskabt efter fotografi.

Den 12. marts var det 40-års-dagen for Anne Franks død i koncentrationslejren Bergen-Belsen ved Celle nord for Hannover. Hun blev kun 15 år. Hun var datter af tysk-jødiske forældre, og ved Hitlers magtovertagelse i 1933 flyttede familien til Holland. Da så nazisterne rykkede ind i Franks nye fædreland, måtte han skjule sig sammen med sin og en anden jødisk familie på loftet i en ejendom i Prinsengracht 263 i Amsterdams midterby.

Det blev så til 25 måneder, hvor livs-udfoldelser måtte ske om natten. Færdedes man på loftet om dagen, ville familien jo røbe sit skjulested. Af og til sneg datteren sig dog ud på gaden - og en spadseretur her blev en helt vidunderlig oplevelse, en kærkommen afveksling i det ensformige liv på loftet, men det var deroppe, Anne skrev den dagbog, der i dag er kendt og skattet i store dele af verden, og en særlig betydning for dens udbredelse blev det, da Frances Goodrich og Albert Hackett dramatiserede den. Mest chokerede var nok borgerne i Vesttyskland, men de kom, så den og var rystede, og de fleste skamfulde. Men dagbogen er som skuespil fremført verden over.

I Danmark så vi den første gang på

Alléscenen i 1956 med Ebbe Rode i rollen som Annes far. Vi beundrede, at han slet ikke overspillede den stærke rolle. I 1959 blev Anne Franks dagbog filmatiseret.

Dagbogen fundet af familiens venner

Dagbogen blev fundet af nogle af familiens venner, efter at familien var ført bort. Den udkom naturligvis første gang i Holland. Her var det under titlen: »Het Akterhuis«. Det var i 1947. Siden har den gået sin sejrsgang verden over, og den er nu trykt i mere end 15 millioner eksemplarer og oversat til mere end 50 sprog. Den er dermed den mest udbredte hollandske bog. Alene i Danmark er den kommet i mere end 30 oplag fra 1952 til i dag.

Hver dag er et gribende kapitel af et lille menneskeliv, som hvert øjeblik trues med udslættelse.

Dagbogen fik sin start, da Anne på sin 13 års fødselsdag fik den gave, hun mest af alt ønskede sig, nemlig en skrivebog i stift bind. Hun gav sig straks i lag med at skrive, og da hun meget savnede en hjerteveninde, som hun kunne betro alt, opfandt hun Kitty, som hun stiler sine breve til. Hun passiarer med sig selv, med sine venner, skriver om sine eksaminer og sin regnelærer.

Dagbogen er af et sådant indhold, at den ikke alene er et rystende dokument, som viser os krigen og de forfulgte rædsler - den er noget større og dybere, for den viser, hvordan en lille pige på blot 13 år under stærkt, indre pres forvandles til kvinde og kunstner. Den viser, hvordan tanker af uforglemmelig værdi fødes og sætter dybe spor længe efter, at hun ikke eksisterer mere.

I 1944 slutter Anne sin dagbog, for den 4. august 1944 brød »Grüne Polizei« ind i baghuset. Familiens skjulested var blevet røbet, og alle fra loftet blev ført bort til koncentrationslejre. Familien Frank kom til Bergen-Belsen, og her døde Anne, blot 15 år gammel, og kun 2 måneder, før Holland blev befriet. Også moderen og søsteren Margot omkom her. Kun faderen Otto Frank overlevede. Han døde for få år siden i Svejt.

Anne Frank-huset er åbent for besøgende

I 1947 oprettedes Anne Frank-Stiftelsen med henblik på at give hende et varigt minde. Man åbnede huset for besøgende, altså det hus, der tjente som deres skjulested gennem de to år, og der

kommer dagligt mere end tusinde besøgende.

Journalisten Ernst Schnabel har på tysk udsendt bogen »Anne Frank som vi kendte hende«. Han har tilegnet bogen: Til mine børn for at de skal vide det. Bogen foreligger også på dansk.

Schnabel har opsoget familien Franks tidligere tjenestefolk for at søge hendes spor fra hun var ganske lille. Han finder i sit arbejde frem også til tidligere skoleveninder. De er nu alle voksne. De har kendt hende, når hun var tryk og glad og ligefrem spruttede af livslyst. Hendes far, Otto Frank, tegner sig klart i billedet. Skridt for skridt følger man den unge pige, indtil hun træder frem i al sin dysterhed, hendes usædvanlige talent for at skrive medrivende.

Er der pyntet på dagbogen?

Rundt omkring i verden har der rejst sig røster, der betvivler, at Anne Franks dagbog kunne være skrevet af en purung pige.

Hendes beretning om livet på lofts-kammeret i Prinsengracht i Amsterdam er båret af en kolossalt udviklet iagttagelsessevne, hendes humor og hendes måde at give sine tanker udtryk på var så voksne, at de ikke kunne være forfattet af så ung en pige, hævdede man.

Kritikken har været skuespilhaft i Norge, hvor bogen og skuespillet har grebet folk stærkt, men pressen rejste en stærk tvivl om dens ægthed. Man fandt, at der ialtfald var pudset meget af på den inden udgivelsen.

Huset i Amsterdam, hvor Anne Frank og hendes familie holdt sig skjult i 25 måneder.

Gennem en dansk mellemmand blev sagen forelagt Annes far, Otto Frank, der jo var den eneste overlevende af familien. Han satte straks en omfattende undersøgelse i gang for at undersøge, om dagbogen var ægte, at der altså ingen rettelser var foretaget i den ind- udgivelsen. Han indbød endog en norsk korrespondent til at komme til Amsterdam for at deltage i undersøgelserne. Han kunne frit tale med alle de mennesker, der havde haft forbindelse med Anne Frank, og han kunne frit undersøge alle Annes dagbøger samt tale med alle de hollændere, der hjalp familien, også hendes skolekammerater.

Hvis han ikke efter alt dette med 100 pct. fandt, at udgivelsen svarede til originalerne, tilbød Otto Frank at betale samtlige udgifter, der var forbundet med undersøgelsen, men den norske avis, der fik tilbudet, tog ikke imod det.

I den mellemliggende tid samarbejdede skriftekspertter og journalister med undersøgelsen af alle Annes efterladte skriftlige efterladenskaber. De talte også med de hollændere, der havde kendt Anne, og gennem et omfattende arbejde nåede man frem til den fulde erkendelse af, at dagbogen er ægte.

Hendes forfattertalent kan således ikke angribes.

Mindelunden ved Husbjerg

Her fandt man ofrene fra Skæring Hede

Mindestenen i Husbjerg ved Oksbøl bærer navnene på de 6 ofre fra Skæring hede.

I anledning af 40-året for befrielsen har Blåvandshuk Lokalhistoriske Arkiv udsendt et lille hefte om Mindelunden ved Husbjerg, der er anlagt på det sted, hvor man efter befrielsen fandt ligene af de seks frihedskæmpere, der blev henrettet ved Skæring udenfor Århus i 1943.

Fra dette hefte bringer vi følgende oplysninger.

*

I Oksbølområdet var situationen den, at Oksbøl Nordlejr, som den tyske værnemagt havde opført i 1941 i Ål planta-

ge — oprindeligt beregnet som træningslejr for en division (ca. 13.000 mand og 3.600 heste) — gradvis var blevet omdannet til flygtningelejr, og ved befrielsen var der ca. 9.000 flygtninge, et tal som inden årets udgang voksede til ca. 30.000 og senere voksede til ca. 38.000.

Oksbøl Sydlejr var opført af den danske hær som skydelejr først i 1930'erne, blev kraftigt udbygget af tyskerne i årene 1941-45 og var fuldt belagt med tyske tropper.

Hele Oksbølområdet fra kysten og

langt ind i landet var spækket med kanonstillinger, betonbunkers, panserspæringer, skyttegrave, pigtrådshegn, spanske ryttere, miniefelter, ammunitionsdepoter m.m., altsammen som led i de forsvarsanlæg, tyskerne havde bygget for at forsvare Jylland med en forventet allieret invasion. Vi finder endnu mange rester af disse forsvarsværker, bl.a. i Krogsande (»Tirpitzstillingen«), i Vandflod Bjerge (»Bøffelstillingen«) og i havklitterne fra Blåvandshuk og videre nordpå.

Et stort oprydningsarbejde forestod for at bringe området i en sådan stand, at danske styrker igen kunne tage lejren og skydeterrænet i brug. Det var derfor naturligt, at man til oprydningsarbejdet — ikke mindst ammunitions- og mine-rydningen — indsatte tyske enheder, der befandt sig i området under dansk kommando.

På et vist tidspunkt fremkom en tysk underofficer med den oplysning, at der i december 1943 var gravet en grav ude på heden, vistnok i nærheden af Husbjerg. Røde Kors, assisteret af Falck i Varde samt medlemmer af det kommunale vagtværn i Ho-Oksby, iværksatte straks en større eftersøgning.

Ligene findes og identificeres

Ca. 800 meter vest for klitten ved Husbjerg, fandtes seks kister nedgravet ca. 1 meter under jordoverfladen. Den sjette stod lidt skråt i forhold til de andre, og det var tydeligt, at den var nedsat senere. På grund af høj grundvandsstand måtte Falck foretage pumping, før kisterne kunne bringes op.

Kriminalpolitiet i Varde blev tilkaldt, og af en rapport dateret søndag den 20. maj 1945 fremgår bl.a. følgende:

»Det var umuligt på stedet at identificere de pågældende. Signalementet af de pågældende blev opnoteret, ligesom der blev sikret udklip af klædningsstykkerne.

Røde Kors, Århus, ved direktør Kjær, Ceres, blev telefonisk underrettet angående det på stedet fremkomne, og da han havde formodning om, hvem de pågældende var, lovede han at komme til Varde med pårørende til de afdøde.

Dir. Kjær, Røde Kors, Århus, indfandt sig nu her efterdags formiddag på rådhuset i Varde, hvor de pårørende til de i Randers i december 1943 dødsdømte, fik lejlighed til at gennemgå det materiale, der var taget i forvaring. Det lykkedes herved at identificere ligene«.

Det kunne herefter fastslås, at det

drejede sig om seks frihedskæmpere, der — som nogle af de første — blev henrettet henholdsvis den 2. december og 29. december 1943, de fem på Skæring Hede ved Århus, den sjette (Alf T. Jensen) på Vester Allés kaserne i Århus. De var dømt for deltagelse i jernbanesabotage mod henholdsvis Langåbroerne og jyske længdebane samt mod værne-magervirksomheder. Efter at dødsdommene var afsagt, fik de i de sidste timer, de havde at leve i, tilladelse til at skrive en afskedshilsen til deres nærmeste. Brevene findes i bogen »De sidste timer«, hvoraf en ny udgave udkom nu i maj 1985.

Meddelelsen om henrettelserne blev af tyskerne offentliggjort i dagspressen og var med til at forstærke modstanden mod den tyske besættelse.

Harmen i befolkningen blev ikke mindre, da tyskerne afslog at udlevere de døde til de pårørende og ydermere nægtede at oplyse, hvor de var blevet begravet. Der var derfor kun et lykkeligt tilfælde, der førte til fundet af deres grav.

Den 21. maj 1945 førtes kisterne til kapellet i Varde og dagen efter til de dødes hjembyer. Ved passagen af Oksbøl by, hvor flagene overalt vajede på halv stang, var opstillet et æreskommando af den danske brigade, som lagde blomster på kisterne.

Tanken om en mindesten på stedet, hvor de seks frihedskæmpere blev fundet, blev overalt positivt modtaget, og på initiativ af mejeribestyrer A. H. Jacobsen, der var formand for Frihedsfondens Varde-afdeling, blev mindestenen indviet den 4. maj 1952.

På stenen er indhugget teksten: »Henrettet på Skæring Hede 1943« og derefter følger navnene:

Alf T. Jensen, født i Aalborg 14/9 1918, død 29/12 1943.

Oluf A. Kroer, født i Randers 17/4 1916, død 2/12 1943.

Anders W. Andersen, født i Randers 12/7 1924, død 2/12 1943.

Otto A. M. Christiansen, født i Randers 30/9 1924, død 2/12 1943.

Sven Chr. Johannesen, født i Odense 10/6 1923, død 2/12 1943.

Georg G. M. Christiansen, født i Vejle 14/9 1921, død 2/12 1943.

Herunder indskriften: »Livet for Danmark I gav, styrke gror af Jer grav«.

Vi kan iøvrigt tilføje følgende

Alf Talbo Jensen blev arresteret 13.10.43 på Vesterbro Torv i Århus. Han blev bisat fra Brabrand kirke 24.5.45 og ligger begravet på Brabrand kirkegård. Der er mindeplade for ham på Sergentskolen på Kronborg, og på Viborg kaserne. Der er mindesten i Søparken i Brabrand.

Oluf Axelsen Kroer blev arresteret i Randers den 19.11.43. Han blev begravet i Mindelunden på Randers nordre kirkegård 27.5.45. Der er mindeplade for ham på Randers statsskole og en båd i roklubben i Randers bærer hans navn.

Anders Wilhelm Andersen blev arresteret 19.11.43. Han er begravet på Randers nordre Kirkegård. Der er mindeplade for ham på Hobrovejens skole i Randers.

Otto Andreas Konrad Manly Christiansen blev arresteret 19.11.43. Han blev bisat 29.5.45 på Bispebjerg Kirkegård. Der er mindeplade for ham på Randers statsskole.

Sven Christian Johannesen blev arresteret den 19.11.43. Han ligger begravet på Randers nordre kirkegård. Der er mindeplade for ham på Hobrovejens skole i Randers. Desuden bærer en båd i Randers roklub hans navn.

Georg Goritz Mørch Christiansen blev arresteret den 16.9.43. Han ligger begravet på Århus vestre kirkegård. Der er mindeplader for ham på Finsensgades skole i Århus, på Århus Katedralskole, på Århus Universitet og i Dr. Tværgade 3, Kbh. K.

*

Som kommandant i Oksbøllejren og som tidligere frihedskæmper i Århus var det for oberstløjtnant L. G. Ipsen en kær pligt at sørge for, at mindesmærket i Husbjerg blev beskyttet og værnet. Det ligger ude i et normalt afspærret skyde- og øvelsesområde, og såfremt man ønsker at komme ind i Mindelunden, skal man forinden kontakte Kommandantskabet eller næstkommanderende i Oksbøllejren, tlf. (05) 27 12 00.

L. G. Ipsen er i dag leder af historisk arkiv i Blåvandshuk.

Et frihedsmuseum på heden

40-års dagen for befrielsen blev også markeret i Grindsted med kransenedlæggelse på kammeraternes grave, festgudstjeneste og lysfest på Vestre Skole, der sluttede med fakkeltog igennem byen, som var illumineret med mange lys i vinduerne. Mange foretningvinduer var pyntet i rød/hvide farver, og heller ikke her manglede levende lys. - En aften, hvor hele byen var mærket af glæden fra dengang.

Byen mærkede også interessen udefra. Pårørende, børn og mange gæster var kommet til Grindsted for at være med. En af gæsterne kom også med en gave. Det var kunstneren Hjalmar Sonne, Esbjerg, der overdrog en skulptur, »Fangen«, til Vestre Skole. Den er nu smukt placeret ved indgangen. Det er en ca. 2 m høj skulptur, hugget af en granit »pullert« fra Esbjerg havn. Et værdigt vartegn til besættelsessamlingen, som befinder sig i kælderens under Vestre Skole. En samling, hvortil grundstenen blev lagt i 1979 af to klasser, som i valgfri historisk emne, valgte tiden 1940-45.

Skolebestyrer Mogens Høirup på torvet i Grindsted efter hjemkomsten fra Neungamme.

Fra Grindsted: BBC aflyttes.

Skabt af skoleelever

Med to dygtige og erfarne lærere blev der gjort et stort detektivarbejde. Man studerede bogen: »Derfor måtte vi sejre«. Heri fandtes navnene på de personer, der var med dengang. De blev kontaktet, og med en båndoptager blev der optaget mange interviews. Loftet på Grand Hotel blev gennemløst for ting og sager. Bedsteforældre blev flittigt spurgt, og mange oplevelser blev fortalt. Skufferne blev åbnet, og ting kom frem i dagens lys, og de fik også deres historie med.

Eleverne besluttede at lave en udstilling i skolens aula omkring den 4. maj 1980. Efter god avisomtale kom der mange effekter til udstillingen, og det bedste - der kom omkring 800 besø-

Denne støtte står i rosenbedet ved indgangen til Vestre Skole, et sted, der hver uge passeres af tusinder. Det er i form af en granitskulptur som kunstneren Hjalmar Sonne er mester for. »Fangen 1940-45« hedder den.

Støtten kan fortælle en masse. Kigger man nærmere efter, så vil man opdage en række ansigtsudtryk. De fortæller om lidelser, men også om, at man tænkte sig om, og ikke mindst er der udtryk, der klart viser, at selvom man måtte gennem meget ondt, så var man besjælet af livsmod. Og man kunne midt i alvoren få det muntre træk i ansigtet frem.

Men man ser også masser af hænder. Knyttede næver, der viser, at man er pa-

rat til at trodse ondskab og vold, der er åbne hænder, som er rede til at give et strøg på kinden til de, der lider nød, men der er også hænder, der viser, at man er parat til at gøre en indsats både for sig selv og andre.

Og så kan man også se det livgivende hjerte, varme hjerter midt i kulden, men også et hjerte, der drypper af blod. Ofrede livet for vi andre.

Altså en moderne udgave af: Tro, håb og kærlighed.

gende. Nogle var gengangere, som ved andet besøg havde en ting med fra den gang, som så blev foræret til eleverne.

Nå, men da skoleåret var slut, blev det hele pakket i nogle kasser og sat ned i kælderens. Men byens borgere havde ikke glemt, at der var sket noget på skolen, så de kom og spurgte: »Kan dette også bruges?« Og det kunne det.

I løbet af efteråret 1981 enedes gamle modstandsfolk om, på skoleinspektør Brandt-Christensens foranledning, at indrette et sikringsrum til samlingen. Kasserne blev tømt og indholdet sat op af frivillige, og atter til 4. maj 1982 var der annonceret. Udstillingen blev ved med at vokse, og i 1983 var to rum fyldte, og nu blev der arrangeret lysfest på skolen med taler, optrin og FDF's orkester spillede.

Resultatet udeblev ikke. Der kom så mange gaver, at Grindsted Museum fik samlingen overdraget, efter at alle genstande og billeder var blevet registreret. Dette skete den 4. maj 1984. Da fyldte samlingen 3 rum, og der var endda meget trangt. Overdragelsen skete på den måde, at samlingen skal blive på skolen, hvor ikke bare Grindsteds skoler, men også mange udenbys skoler, bruger den i undervisningen. Der arbejdes flittigt dermed, ikke kun med modstandskampen, men også i høj grad med befolkningens hverdag.

Skal ses

Det gjorde Ulla Madsen og beskrev det som følger i Jyllands-Posten:

Når man spiller matador, trækker man måske et lykkekort med teksten:

Grindsted 1944. Mælkeemanden klarer hverdagen på denne måde.

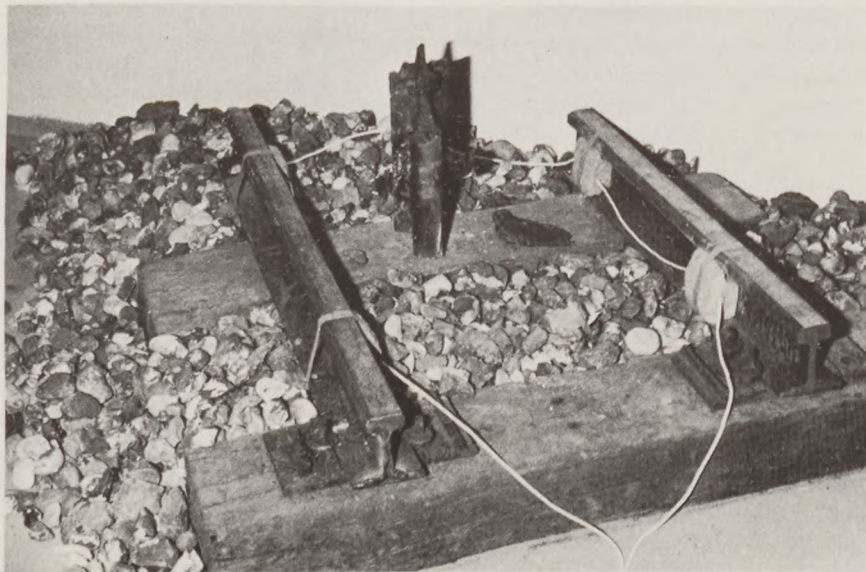
»De har været en tur i udlandet og haft for mange cigaretter med hjem. Betal told kr. 200«. Når man spillede matador under besættelsen, kunne man i stedet få denne besked: »Deres mørklægningsgardin i køkkenet slutter ikke tæt nok. Betal venligst 10 kr.«.

Sådan kan noget så simpelt som en papirlap i et morskabsspil fortælle historie. Og derfor kan man roligt stuve sin forbavelse af vejen ved synet af et matador-spil i en samling, der ellers er en alvorlig sag: Grindsteds samling om besættelsen 1940-45.

I kælderlokaler under Vestre Skole breder 2600 ting og sager sig på vægge, gulve og borde. Richs-billeder og en likviderings-pistol, genbrugs-strik og en

Fra befolkningens hverdag på Grindsted-egnen. Her ses en dametaske af rødspætteskind.

Rekonstruktion af skinnesprængning.

bajonet. Altsammen brikker i et puslespil om fem sære år med jernbane-sabotage og mørklægning.

Børn kom med udspillet til samlingen. I 1979 ønskede elever ved Vestre Skole at høre om besættelsen i faget valgfri historie. Det gav anledning til en indsamling hos forældre og bedsteforældre. Siden har tidligere modstandsfolk ransaget egnens pulterkamre, og Grindsteds Museum har stillet sit materiale om besættelsen til rådighed for samlingen, der blev overdraget til museet sidste år.

*

I dag har den midtjyske by en samling af et bredere snit end det lokale, for gæster udefra kommer tit i tanker om, at de har noget liggende, der kan passe ind

9. marts 1943. Nedstyrtet Lancaster bombemaskine er skudt ned over Filskov ved Grindsted.

i »puslespillet«. Som f.eks. matador'et, der er fra Læsø. Historisk Samling om Grindsted under besættelsen er langt mere vidtfavnende, end navnet antyder - med stof til mange spændende historier-timer.

Et slips og et stykke af en faldskærm drejer tiden tilbage til april 1944. Da styrtede et engelsk bombefly ned i Filskov nær Grindsted. Kun eet besætningsmedlem slap levende fra styrtet og fra Gestapo: Flying officer Arthur G. White. Han gravede sin faldskærm ned og skjulte sig en rum tid på et høloft, før han gav sig til kende og blev hjulpet til Sverige af læge Aage Gullestrup, Give.

To år efter styrtet vendte Arthur G. White tilbage til Filskov og gravede sin faldskærm op. Den blev der syet to brudekjoler af. Resten af faldskærmen, White's slips og hans skrevne beretning om styrtet opbevares i Grindsted-samlingen, som englænderen har besøgt. Det hvide faldskærms-stof folder sig blødt om portrættet af Aage Gullestrup, der som tak for hjælpen fik brev fra general Eisenhower og invitation til garden-party på Buckingham Palace. Både takkebrev og invitation kan ses i samlingen.

*

Her får man også historien om jernbane-sabotagen, der selv var ved at blive saboteret. I 1944 fik tyskerne navnene på modstandsbevægelsens folk i Grindsted - en person var blevet taget på Fredericia banegård med navnene i lom-

men. Men en af dem, som Gestapo ikke fik fat i, satte to unge mænd ind i planerne for egnens jernbane-sabotager, der så alligevel blev gennemført.

Sabotørernes beretninger om aktionerne hænger nær det hjørne, hvor der er stillet an til jernbane-sabotage med skinner, sveller og »marcipan« - her dog ikke plastisk sprængstof med lugt og konsistens som marcipan, men kit. Så trød roligt nærmere.

Seks fra Grindsted mistede livet under besættelsen. Det er nu 41 år siden, kornet Knud Børge Madsen faldt i Ny-

borg. Han var et af ofrene 29. august 1943, da tyskerne erklærede Danmark i undtagelsestilstand og overfaldt de danske soldater på kaserner og flådestationer.

Historisk Samling fortæller om de blodige begivenheder og om Knud Børge Madsen, der blev begravet med militær honnør på Grindsted Kirkegård. Det havde besættelsesmagten ikke noget imod - han var jo faldet i regulær kamp. Men da bysbarnet Knud Schjørring blev skudt i København, hvor han var med i illegalt arbejde, og Grindsted ville give ham samme storstilede begravelse, da stejlede den tyske kommandant og ville forbyde sammenkomsten. Men det blev ved truslen.

Her i 1985 er vores materiale om kz-lejrene vokset meget. Vi har også filmen, som er optaget i Dachau, tildels under krigen af SS selv, og af amerikanerne ved befrielsen. Den er, som så meget andet, foræret af firmaer i byen.

Vort nye vartegn, »fangen«, er også inspireret af kz-lejrene. Den står i rosenbedet ved indgangen tils kolen, der hver dag passeres af tusinde. Den kan fortælle en masse.

Samlingen er af bevillingsmæssige hensyn kun åben onsdage kl. 19.00-20.00. Men ring til Grindsted Museum, 05-32.24.34 eller Vestre Skole, 05-32.14.33, og aftal tid. Vi er altid glade for at vise frem, også uden for åbnings-tid.

Med venlig hilsen
Gunn Nielsen
Museumsassistent

Maj 1945 i Grindsted. Medlemmer af herrefolket er på vej sydpå. De glæder sig over, at krigen nu er afsluttet.

Runde dage

Kurt Ørsted, Runevej 17, Tune, 4000 Roskilde (Stutthof) 70 år 17. decbr.

Gunnar Severin, Upsalag. 26, 2100 Kbh. Ø (Buchenwald) 70 år 19. decbr.

Erland Lykke Nielsen, Herluf Trollesg. 10, 5700 Svendborg (Buchenwald) 70 år 20. decbr.

Freddy Juel-Sørensen, Maglesøvej 31, 4300 Holbæk, 70 år 23. decbr.

Poul Wohlert, Fortebakken 26, 8240 Risskov, 75 år 24. decbr.

Carl Heisel, Frederikssundsvej 14 A, 2400 Kbh. NV (Neuengamme 50.506) 65 år 25. decbr.

Fritz Laursen Pind, Vestenbækvej 9, 4773 Stensved (Buchenwald) 75 år 27. decbr.

Helge Pedersen, Drosselvej 62 A, 2000 Frb. (Neuengamme 67.381) 80 år 28. decbr.

Arne H. Petersen, Bavnehøjvej 3, 8500 Grenå, 60 år 29. decbr.

Lorenze Bjerre, Rådmand Steins Alle 45, 2000 Frb., 70 år 29. decbr.

Robert Tim, Sct. Hans Hospital, 4000 Roskilde (Stutthof) 80 år 31. decbr.

Mogens Severin Brandt, Vingårdsstr. 21, 1070 Kbh. K, 60 år 1. januar.

Holger Bruun, Århus, 60 år 1. januar.

Sv. Aa. Toft, Nybrovej 4, Kærby, 9000 Aalborg, 65 år 1. januar.

Kristian Rasmussen, Gefionsvej 33, 3000 Helsingør, 65 år 3. januar.

Milton Varling, Tårnvej 227, 2610 Rødovre (Sachsenhausen 75.093) 75 år 4. januar.

Lorents Frydendahl, Ndr. Banevej 3 C, 3400 Hillerød (Buchenwald) 75 år 5. januar.

A. Helmer Larsen, Bornholmsg. 11, 9700 Brønderslev, 65 år 5. januar.

Freddy Haxvig, Gransangervej 5, 3390 Hundested (Neuengamme) 65 år 8. januar. (Åbent hus lørdag 11.1. kl. 10-16).

Ernst Flade, Søndermosevej 8, 6330 Padborg (Buchenwald) 70 år 11. januar.

Frede Petersen, Bakkevej 36, 9400 Nørresundby, 65 år 11. januar.

Oda Jacobsen, Humlebjerg 2, 2700 Brønshøj, 60 år 12. januar.

Chr. Bertel Rasmussen, (»Lille Tølløse«), Tagensvej 135, Kbh. NV (Stutthof) 75 år 12. januar.

Oda Petersen, Jyllandsgade 61, 9520 Skørping, 70 år 14. januar.

Holger Valsted, Diget 12, 2600 Glostrup (Buchenwald-Neuengamme 51.459) 70 år 14. januar.

Poul H. E. Hansen, Ryparken 40, 2100 Kbh. Ø (Buchenwald) 70 år 15. januar.

Kaj Boye Knudsen, Skovvænget 21, 4900 Nakskov (Buchenwald) 65 år 15. januar.

Chr. Jørgensen Pedersen, Fanøg. 7, 9850 Hirtshals, 60 år 17. januar.

Knud Iver Levesen, Odenseg. 22, 2100 Kbh. Ø, 70 år 18. januar.

Astrid Blumensådt, Carls. 5, 5000 Odense C (Ravensbrück 25.693) 85 år 18. januar.

Poul V. Frederiksen, Enighedsvej 14, 2920 Charlottelund, 60 år 19. januar.

Egon Tejnø, Bakkevang 37, 2800 Lyngby (Buchenwald) 70 år 19. januar.

Gunnar Mortensen, Ryparken 74, 2100 København Ø (Stutthof) 70 år 19. januar.

Kaj Bøye Petersen, Vibekevej 5, 3060 Espergærde (Buchenwald) 65 år 20. januar.

Jens Aage Hansen, Strandvej 300, 3070 Snekkersten (Buchwald) 65 år 20. januar.

Boye Mikkelsen, Røjlevangen 88, 2630 Tåstrup (Buchenwald) 75 år 20. januar.

Aage Ringkjøbing Pedersen, Rødgårdsvej 29, 5000 Odense C, 60 år 20. januar.

John Nielsen, Margrethevej 28, Ejby, 4070 Kirke-Hyllinge (Neuengamme-Dachau) 60 år 20. januar.

Erik Jacobsen, Riegensg. 25, 1218 Kbh. K (Neuengamme 60.843) 65 år 21. januar.

Finn Ebbe Larsen, Krogholmgårdsvej 78, 2950 Vedbæk (Buchenwald) 65 år 21. januar.

Poul Otto Hansen, Kulsvierparken 91, 2800 Lyngby (Buchenwald) 65 år 22. januar.

Rudolf Lauersen, Adelg. 49, 1304 Kbh. K (Neuengamme) 65 år 25. januar.

B. Vestergaard, Strandhavevej 66, 2650 Hvidovre (Buchenwald) 70 år 25. januar.

Jens Westergreen, Tagensvej 167, 2400 Kbh. NV (Buchenwald) 65 år 27. januar.

Thork. Pedersen, Kløvermarken 3, 9300 Sæby, 70 år 28. januar.

Harry Kristensen, Cypresvej 23, 6000 Kolding (Neuengamme 50.449) 65 år 28. januar.

Emanuel Christiansen (»Fisker«), Strandstræde, 4500 Nykøbing Sj. (Stutthof) 80 år 29. januar.

Peter Strange, Bernadottégården 98, 9560 Hadsund, 65 år 30. januar.

August Wiegardt, Vallekildevej 72, 2700 Brh., 80 år 30. januar.

Gunnar Gram, Langkærvej, 8381 Mundelstrup, 80 år 1. februar.

Vagn Aage Nielsen, Rosendalsvej 14,
9560 Hadsund, 65 år 1. februar.

Asta Margrethe Ræbild, Vinkelvej 2 B,
9560 Hadsund, 70 år 2. februar.

Oscar Hefty Jensen, Hillerødsg. 40, 2200
Kbh. N (Neuengamme 60.912) 80 år 2.
februar.

Gunnar Toft, Oberst Myhresvej 12,
9000 Aalborg, 70 år 2. februar.

Carl Ploug Heitzmann, Rønnebærvej 6,
4990 Saksøbing, 65 år 3. februar.

Chr. V. Jensen, Fr. Nansensvej 23, 9210
Aalborg SØ, 65 år 9. februar.

Astor Osbøl, Bakkevej 36, 9400 Nørre-
sundby, 60 år 12. februar.

Nicoline Mosbech, P. Skramsg. 23,
9000 Aalborg, 70 år 13. februar.

Anna Redder, Gustav Holmsvej 22,
9210 Aalborg SØ, 70 år 14. februar.

Viggo Leifhøj, Stationsvej 7, Løve, 4270
Høng (Buchenwald) 70 år 14. februar.

Johs. Amdrup Larsen, Rugmarken 11,
3060 Espergærde (Buchenwald) 65 år
14. februar.

Helmer Jørgensen, Dybbølsg. 25, 1721
Kbh. V, 75 år 15. februar.

Ove Henrik Wrist, Mågevej 6, 9850
Hirtshals, 75 år 15. februar.

Jørgen Jønsson, Henning Matzensvej 8,
2000 Frb. (Neuengamme 60.911) 65 år
15. februar.

Hans Larsen, Bellmansg. 25, 2100 Kbh.
Ø, 75 år 16. februar.

Oda Hansen, Klippehagevej 15, 6780
Skærbæk, 60 år 16. februar.

Anton Dornfeldt, Humlebækgade 12,
2200 Kbh. N, 75 år 16. februar.

Jørgen Mark, Vangedevej 137, 2820 Ge-
ntofte, 70 år 17. februar.

Asger Guldager, Vester Torp 127, 4681
Herfølge (Stutthof) 75 år 18. februar.

Arne Hartmann, Toftevej 19, 3450 Alle-
rød, 70 år 19. februar.

Knud Inge Jensen, Strøllillevej 2. 3320
Skævinge, 75 år 20. februar.

Forsinkede hilsener:

Thor Andersen, Kongelundsvej 104 K,
2300 Kbh. S, 75 år 26. oktober.

Adolf Hansen Krey, Kjeldgårdsvej 24,
2500 Valby, 80 år 4. novbr.

Henry Petersen, Mørkhøjvej 106, 2730
Herlev, 75 år 5. novbr.

Anker Spuur Hansen, Bolandsvej 18,
2100 Kbh. Ø, 80 år 9. novbr.

Hakon Blessum, Gåseholmsvej 61, 2730
Herlev, 75 år 30. novbr.

Signe Larsen, Præstelængen 7, 2400
Kbh. NV, 85 år 5. decbr.

Henr. Andersen, Niverødvej 42, 2990
Niverød, 70 år 10. decbr.

Konrad Hansen, Finsensvej 119, 2000
Frø., 70 år 11. decbr.

MONBERG & THORSEN A/S

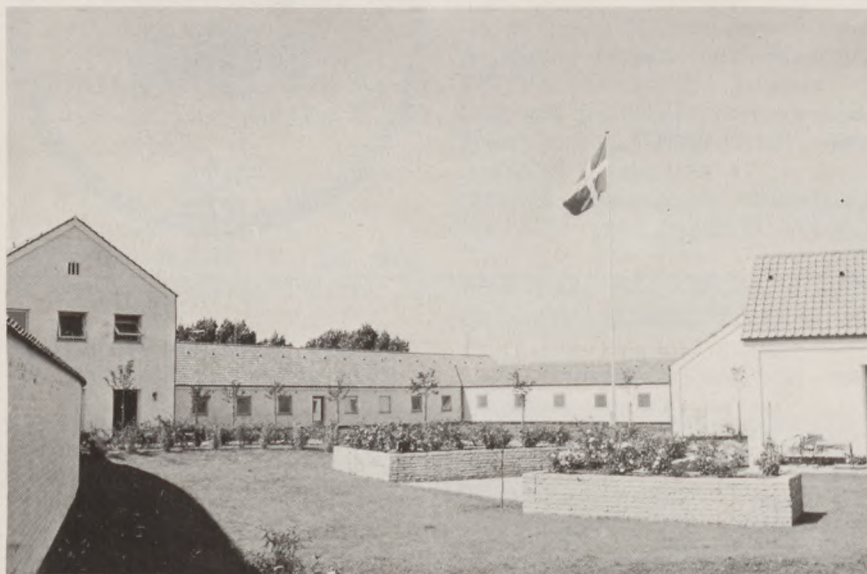
bygger nyt,
renoverer,
hurtigt og økonomisk!

Pelican

RAHBEKFISK

(P. RAHBEK HANSEN) A/S
FILLET FACTORY COLD STORE & FREEZING PLANT
DK-7000 FREDERICIA . DENMARK

Årsmøde i 4.-Maj-Kollegiernes Fællesråd

4. maj-kollegiet i Aabenraa dannede rammen om Kollegierådets årsmøde.

Kollegierådet, der er samarbejdsorganet for de ni 4.-maj-kollegier i Danmark, holdt årsmøde i Aabenraa i dagene 18.-19. oktober. Der var repræsentanter fra alle kollegier, deriblandt også repræsentanter for beboerne, som benævnes alumner.

Et værelse i Aabenraa skal bære Johanne Hansens navn

Årsmødet indledtes med velkomst ved Aabenraa-kollegiets formand, J. P. Caspersen, som gav ordet til fru Lis Juel fra Sønderjysk Kvindeforening, som havde ønsket at give kollegiet en donation til navngivning af et værelse, der skal bære Johanne Hansens navn. Hun døde i 1981, 91 år gammel. Hendes indsats i frihedskampen, hvor hun gjorde skolen i Vollerup til et samlingssted, vil blive husket, men også hendes eksempel fra kz-lejren Ravensbrück, og den betydning, hun havde i efterkrigsårene gennem sine beretninger både i skrift og tale.

Eigenbroth kvitterede på Kollegierådets vegne for Kvindeforeningens interesse ved at overrække formanden et første eksemplar af et tørklæde i frihedskampens farver. Tørklædet er sat i produktion, og Kollegierådet er leveringsdygtigt, formentlig inden jul.

Efter kaffebordet indledte formanden

årsmødet med en særlig velkomst til mødets gæster: forretningsudvalget fra Frihedsfonden, fondens nuværende og tidligere forretningsfører samt Ole Lippmann. Derefter præsenteredes de delegerede og de øvrige gæster.

Mange aktiviteter

Formanden betegnede det forløbne års mange aktiviteter som en ny bekræftelse på Kollegierådets nødvendighed både som samarbejdsorgan og som talerør overfor myndighederne.

Han udtrykte anerkendelse af det arbejde, som ældre og unge havde udført for at gøre 40 års-dagen for Danmarks befrielse til en begivenhed også i kollegieregie. Han fremhævede især den succes, som en udstilling på kollegiet i Tønder havde været.

Gennem en energisk indsats havde bestyrelsen bistået kollegiet i Aabenraa med den store opgave at fremskaffe de nødvendige midler til fornyelse af tagdækningen.

Eigenbroth fortsatte med en appel om stadig at kæmpe for frihed og selvbestemmelsesret.

Fondsregistreringen giver problemer

Eigenbroth gennemgik derefter de store problemer, som Fondsregistrering

gen har rejst. Der er efter lovens gennemførelse registreret over 10.000 fonde, og Justitsministeriets Familiedirektorat har herved fået indsigt med forvaltningen af over 25 milliarder, hvis afkast går til almene formål: sociale opgaver, sygdomsbekæmpelse, studieformål, idræt og kultur.

Beretningen godkendtes.

Kollegierådets årsregnskab blev ligeledes godkendt.

Kollegiefonden

På forespørgsel fra Søren Petersen oplyste formanden, at de respektive bestyrelser står frit med hensyn til uddeelingen af legater. Man kan indkalde ansøgninger, kompetente kredse kan foretage indstillinger, eller bestyrelsen kan tildele 4. maj-stipendiet som en særlig anerkendelse eller »skulderklap« til en alumne, som fortjener en påskønnelse. Det vil derimod ikke være i legatets ånd at anvende pengene til 4. maj-fester eller lignende!

Næste årsmøde i Marstal

John Kørner invoiterede til Marstal og foreslog fredag den 10. oktober som årsmødedato. Tiltrådtes med tak.

De enkelte kollegier

Lemche, Esbjerg, kunne berette om et godt år med henlæggelse af 50.000 kr. til vedligeholdelse og 56.000 kr. i overskud, så man er i stand til at indfri lånet i Kollegiefonden, når det ønskes. Husleje: 575 kr. pr. måned.

Kaj Nielsen, Horsens, fortalte om vellykkede 4. maj-arrangementer med et overskud på 72.000 kr. Husleje 640 kr.

Hornby, København, oplyste, at man stadig kun optager absolut fortrinsberettigede. Den 4. maj modtog man endnu et legat på 50.000 kr. fra Margrethegården. Man er så småt ved at forberede ombygning, når Frihedsfonden formentlig om et par år ophæves og flytter fra de hidtil benyttede lokaler.

Man kunne den 4. maj uddele stipendier fra 9 legater.

Huslejen 550 kr. forhøjes i 1986 til 600 kr.

Erland Hansen, Marstal: Husleje 600 kr. Svigtende tilgang til navigationsskolen har givet udlejningsproblemer, men takket være trofaste sponsorer er der orden i økonomien, og ingen kan se, at kollegiet nu er 25 år gammelt.

Mattson, Odense, gav en utraditionel og humorladet skildring af kollegielivet, som det observeres fra nabohold! Hus-

lejen 560 kr. forhøjes i 1986 til 600 kr. Vennekredsen havde skænket 10.000 kr. i anledning af den 4. maj 1985.

Vesterlund Nielsen, Tønder: Huslejen sættes i 1986 op fra 600 til 650 kr. Værelseskapaciteten er fuldt udnyttet. Legatmidlerne fra Lippmann-fonden har gjort det muligt at løse presserende opgaver.

Hugo Hansen, Aabenraa, fortalte, at tagudskiftningen har kostet 615.000 kr. Kommende større opgaver omfatter nye møbler og til køkkenet et udsagningsanlæg, påbudt af myndighederne, til 75.000 kr. Månedsløjen 1275 kr. indbefatter 5 middagsmåltider om ugen.

Beboerne klarer selv rengøringen

Pilegaard, Aalborg: Huslejen er nu 1650 kr. med fuld kost 5 dage om ugen. 4. maj-gaver beløb sig til 45.000 kr. Alumnerne har overtaget rengøring af fællesrum og trapper. Det fungerer tilfredsstillende og ventes at forbedre økonomien med de 78.000 kr., som i 1984 måtte udredes til rengøringspersonale. En aktiv og hjælpsom venneforening bidrager på årsbasis med ca. 20.000 kr. til kollegielivet. Nyt portnerpar er ansat pr. 1.9.1985, efter at det tidligere par på grund af alder har sagt farvel til kollegiet.

Søren Petersen, Århus: Værelsespris 660 kr. Fra Filtenborglegatet var modtaget 25.000 kr. til ny vaskemaskine og tørretumbler. Der er lang venteliste også af fortrinsberettigede.

Ibsen, Tønder, rejste under Eventuelt spørgsmålet om at udnytte evt. ledig værelseskapacitet til flygtninge.

Jørgen Kieler fandt, at det ville være i Frihedsfondens ånd at yde hjælp til flygtninge, men at man selvfølgelig må være loyal overfor 4. maj-kollegiets primære opgave.

Lemche og Hugo Hansen oplyste, at man i henholdsvis Tønder og Aabenraa har haft flygtninge som lejere af værelser.

Eigenbroth understregede som sin mening, at ansøgninger af denne art måtte behandles individuelt under hensyntagen til det primære at tage imod unge under uddannelse. Forretningsudvalget vil gerne have lejlighed til at drøfte de principielle linier i det rejste spørgsmål.

Sportsstævnerne er reddet

Flemming Pedersen, Århus, fortalte, at de fælles sportsarrangementer, der

går på skift mellem de interesserede kollegier, er en succes, sidst med held gennemført i Odense. I 1986 vil Århus være vært, men det kniber med økonomien. Kan Kollegierådet yde tilskud?

Eigenbroth: - Ikke uden at kontingentbetalingen forhøjes fra kollegierne. Den er i øjeblikket 1 kr. pr. måned pr. værelse og kan ikke dække andet end Kollegierådets fastsatte virksomhed.

Flemming Pedersens tale gjorde så stærkt et indtryk på Jørgen Kieler, at han samme eftermiddag indkaldte Frihedsfondens forretningsudvalg til ekstraordinært møde og her fik den nødvendige bemyndigelse, så at han ved aftenens middag kunne meddele, at sportsstævnearrangørerne vil modtage 5000 kr. til sikring af stævnernes fremtid.

Efter rundvisning på kollegiet og i byen samledes man på ny på kollegiet kl.

19 til en festlig aften med dejlig mad, glade sange, gode taler og hyggeligt samvær i dagligstuen. Der blev talt af borgmester Kamma Larsen-Ledet, fhv. amtskontorchef J. P. Caspersen, overlæge Jørgen Kieler, redaktør Eigenbroth og fhv. forretningsfører Thorkild Dige, og eforen Hugo Hansen var en fremragende ceremonimester.

Lørdagsudflugten gik til Frøslevlejren, Søgård Kaserne, Kruså, hvor der blev lagt blomster ved Folke Bernadottes mindesmærke, og Graasten med blomsternedlægning ved oberst Paludan-Müllers mindemur. I det pragtfulde efterårsvejr var det en oplevelse at gæste slotsparken inden busturen hjem til kollegiet, hvor årsmødet sluttede med frokost.

Aabenraa fik både ære og tak for et særdeles vellykket arrangement.

ANTON LASSENS EFTF. aps

MALERMESTER K. SALLING MØLLER

Grundlagt 1887

Håndværkervej 7 · Telefon 08-12 00 99 · 9000 Aalborg

A.P. Møller

**I arbejde på de syv have
- under den
syvtakkede stjerne**

MÆRSK

FRA REDAKTIONEN

SÅ GIK ET ÅR

Vi kan nu igen se tilbage på et arbejdsår for vort blad. Året har været præget af, at vi i stigende grad har kunnet skabe et blad, der svarer til bladets navn.

Kredsen af interesserede læsere har manifesteret sig i en voksende flok, der tænker på bladet gennem artikler, illustrationer (tegninger og fotos), referater af arrangementer, aktuelle eller nostalgiske bidrag samt telefoniske oplysninger.

Det er redaktionen glad for. Vi har ingen problemer med at fylde bladets ret mange spalter, for vi har altid et overskud af stof, men det har en særlig interesse, at læsernes skare jævnligt lader høre fra sig.

Næppe er et blad kommet ud til læserne, før vi får en hel del henvendelser, mest om et eller andet, som vi skal huske at bringe i det næste nummer, dels kommentarer af supplerende art. Vi vil helst have kommentarerne skriftligt, men da nogle hellere tager telefonen og fortæller, er sådanne henvendelser også af værdi, da de kan være meget orienterede nu og fremover.

Det er vort ønske at afspejle det liv, der udfolder sig i foreninger og klubber, og i en række tilfælde er der en stigende interesse for at komme sammen og tilbringe nogle timer med kammerater, der et langt stykke har fælles baggrund.

Flere foreninger og fangeklubber oplever en forbløffende stor opbakning, når der f.eks. indbydes til rejser, og det kan nok gøre indtryk, da det jo i dag er dyrt at rejse, især når det drejer sig om rejser, der varer flere dage med deraf følgende udgifter til overnatning og forplejning.

40 års-dagen for vort lands befrielse står endnu tydeligt i erindringerne. Mon ikke vi så nogenlunde fik bragt, hvad man kunne forvente af stof i bladet før 4. maj - og bladet efter?

Vi har fulgt det positive ønske om ikke at udpensle divergerende meninger i organisationsspørgsmål, da vi mener, at sådanne debatter hører hjemme på foreningsmøder og ved forhandlingsbordet. Vi oplyser derimod gerne om opnåede forhandlingsresultater. Vi må stadig erindre os, at vi alle ønsker et værdigt blad. Det læses jo også f.eks. på dagbladsredaktioner.

Lad dette være en hilsen med henvisning til, at vi godt kan udrette noget i bladspørgsmål, når vi lægger kræfterne sammen. Lad os da i det kommende år være en flok, der i fællesskab skaber den mosaik, der udkrystalliserer sig i et levende medlemsblad til gavn og opmuntring for fællesskabet og en budbringer også til vennerne, der måske geografisk bor lidt uden for centrum.

Redaktionen

45 MODSTANDSFOLK TIL »SILKEBORG«

En gæv københavnsk modstandsmand, kunsthandler Gerhardt Jensen, St. Kongensgade - under krigen aktiv AMPA-mand - er åbenbart blevet inspireret af modstandsfolkernes indtog på Det kgl. Teater den 5. maj. For han skaffede i hvert fald, ved stor velvilje fra Det kgl. Teater, 45 billetter til premieren på Kjeld Abells skuespil »Silkeborg« mandag den 18. november. Gratis fra teatret.

Og så fik han på god måde de 45 billetter fordelt på vidt forskellige grupper og enkeltpersoner fra den tid, også enker og børn. Vi kan her kun nævne nogle få navne. Fx to af Kaj Munks børn: Yrsa, som er psykolog på Rigshospitalet, og Mogens, som er præst på Østerbro. En af hovedfigurerne bag sprængningen af Forum var Tom Søndergård. Hans enke og hans søn, Tom, var med. Vera Vang, som i sin systue i Nansensgade husede så mange Bopa-folk, og hendes to brødre, var med. Også Bob Jarset fra Bopa. Og Spræng-Schmidt, Knud Børge Schmidt, som oplærte mange både fra Holger Danske og Bopa. Egil Barfod og broderen Jørgen Barfod, Frihedsmuseet, ligesom kontorchef i Frihedsfonden, Frode Toft, Varinka Muus, Virum, Edith Bonnesen, kaldet Lotte, og hun var sekretær hos radiomanden Duus Hansen. Poul Bruun, engang i Københavnsledelsen og en af dem, der med held sprang ud fra Shellhusets 6. sal, da RAF bombede dette Gestapo-tempel. Videre Ellen Quistgaard, enke efter Georg Q., omrejsende instruktør. Redaktør Johs. Christiansen, Familiejournalen, engang i Himmelev nær ven af Jørgen Arboe-Rasmussen, som tyskerne skød på Cafe Brønnum ved Kgs. Nytorv. Ja, der kunne nævnes endnu en del. Ialt 45 fik chancen.

Stykket, ja det er forfatterens opgør lige efter krigen med en del af besættelsesårenes mange myter. Johs. Rasmussen

NORGE

40 ÅRS TAKKEFEST I OSLO

Vore norske fangekammerater samledes lørdag den 23. novbr. til 40 års fest for befrielsen. Som gæster var mødt repræsentanter fra Bernadottedetachmentet samt Søren Svendsen, der repræsenterede Jyllandskorpset.

Den norske fangeforening er en sammenslutning af Griniforeningen og Sachsenhausenforeningen. Sammenslutningens navn er: Foreningen av politiske fanger 1940-45.

JUGOSLAVISK FRIHEDSKÆMPER BLEV SENDT TIL NORGE OG LÆRTE SIG PERFEKT NORSK

De norske grænselodser og kureres forening havde ved deres årsmøde besøg af Cveja Jovanovic fra Jugoslavien. Han kom til Norge i juni 42 sammen med 4300 andre jugoslaviske modstandsfolk. På vejen til Bergen lærte han sig norsk ved at studere skilte ved veje og butikker og ved at lytte til norsktalende.

Han var lærer af uddannelse, og han lærte i fangenskabet sine landsmænd at læse og skrive. På toiletpapir skabte han den første serbo/kroatisk-norske ord-bog samt en læsebog. Ja, han klarede også at skrive digtsamlingen: Svalen.

Den 17. maj 45 stod Jovanovic på en jernbanevogn i Mo i Rana og holdt fest-talen. Han var der også i år den 17. maj.

Han siger, at han aldrig kan glemme det, som hans kammerater bad ham om i deres sidste timer, langt borte fra hjemlandet, og hans beretninger skriver han i kampen mod glemelsen.

Han kan ikke glemme de mange nordmænd, der hjalp hans landsmænd til friheden i Sverige. Mange lodser satte deres liv til i dette arbejde for at hjælpe fredløse flygtninge.

I sin bog »Flugten til friheden« beretter han om 160 flugtforsøg for at nå frem til grænsen, men kun 83 af de 160 nåede frem til friheden. Han udgav sin bog i 1972, og den blev da prisbelønnet. Hans nyeste bog kom i sommeren 85 på norsk Gyldendal. Han har selv skrevet den på norsk.

F-k.

**DAELLS
VAREHUS**

Gutenbergghus

_____

_____

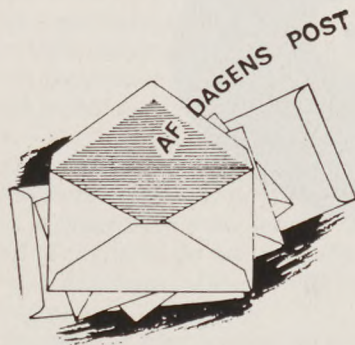
_____

_____

FLUGTEN BLEV FILMET

Fritjof Heyerdahl Simonsen har i Norge fremvist en filmatisering af en flugt i 1944 fra flygtninge, der blev hentet i deres skjulesteder i forskellige lejligheder i Oslo. Transporten gik så med lastbil og endelig den lange vandring til fods frem til Sverige. Det er simpelt hen fantastisk at konstatere, at en sådan film blev taget dengang. Den er af uvurderlig værdi.

Bog om mindesmærker?

I okt.nr. af bladet efterlyser fru Bitten Dam Jensen en fortegnelse over mindesmærker og mindeplader over besættelsestidens faldne.

I den anledning kan oplyses, at Frihedskampens Veteraners fredningsudvalg i 1965, altså i tyveåret for Danmarks befrielse, rettede henvendelse til samtlige kommunalbestyrelser over hele landet og bad om, at man var behjælpelig med en igangværende registrering af mindesmærkerne over vore krigsdøde, hvorved forstås de kammerater, som er omkomne som følge af krig og besættelse, eller som i øvrigt kunne henføres som omkomne og faldne med navns nævnelse under Danmarks besættelse.

Faktisk samtlige kommuner landet over var meget positive over for denne henvendelse, og det medførte, at vi efterfølgende udarbejdede en fortegnelse over samtlige de mindesmærker, som vi var blevet bekendt med, og som blev et værdifuldt supplement til tidligere indsamlet materiale, der som bekendt kom til at danne forarbejdet til Ib Damgaard Petersens bog om de faldne i Danmarks Frihedskamp 1940-45, som udkom i 1970.

Undertegnede har gennem længere tid haft i tankerne at foretage en revision af den på daværende tidspunkt udarbejdede liste - ikke mindst da der formentlig i den forløbne tid kan være sket

ændringer eller være opsat nye mindesmærker, og indlægget i bladet vil da være en god anledning til at intensivere dette arbejde - og her kunne bladets læsere måske være til god hjælp.

I denne forbindelse skal jeg i øvrigt erindre om min tidligere opfordring i bladet om at rette henvendelse til Frihedskampens Veteraners Fredningsudvalg, såfremt det konstateres uregelmæssigheder omkring fredede eller opsatte mindesmærker.

Fru Dam Jensens idé om udgivelsen af en »Modstandskampens Blå Bog« mener jeg derimod, at der kan siges mange ting både for og imod, og efter min mening mest det sidste, men kan i øvrigt henvise til Politikens håndbog »Besættelsens Hvem-Hvad-Hvor«, der nylig er genoptrykt.

Frank Zorn

Form. for

Frihedskampens Veteraners
Fredningsudvalg

EFTERRETNINGER MANGLER ENDNU

Endnu mangler man rundt omkring i Verden efterretninger om mange mennesker, der forsvandt i krigens hektiske fase. De fleste danskere har man vel nogenlunde efterretning om, bortset fra, at man i vor tid endnu mangler at finde frem til adskillige, som vil være berettiget til at opnå erstatning i henhold til »Lov om erstatning til besættelsestidens ofre«, men også dem søges der fortsat efter.

Imidlertid er det ikke disse mennesker, dette primært skal dreje sig om. Derimod ved jeg, at mange danskere hjembragte navne og adresser på kammerater, vi traf i de tyske lejre. For en stor del er det addressesedler, vi modtog under de sidste dage af vort ophold i disse lejre, kort før vi blev samlet for hjemtransport af Røde Kors.

Selv havde jeg også sådanne addressesedler med hjem, hvor det viste sig, at jeg efter krigen ikke kunne komme i kontakt med de pågældende, fortrinsvis franskmænd. Dette foranledigede mig til for nogle år siden at give kopier til den daværende franske ambassadør, der selv opholdte sig som krigsfange i Tyskland.

Nye kontakter på den franske ambassade har ladet mig forstå, at man stadig mangler efterretning om en masse mennesker, der åbenbart er forsvundet i Tyskland i forbindelse med sammenb-

rullet i 45. Jeg har derfor aftalt, at jeg skal forsøge at efterspore sådanne addressesedler og oplysninger om, hvor de pågældende opholdte sig i Tyskland i krigens sidste tid. Derfor vil jeg bede om, at man vil sende kopier til mig af sådanne adresse- og navnesedler, sammen med så nøjagtige oplysninger som muligt, om i hvilke lejre de pågældende befandt sig, og nogenlunde på hvilket tidspunkt, eventuelt suppleret med oplysninger om, hvor og hvornår de pågældende er blevet taget af tyskerne.

Selv kunne jeg f.eks. for nogle af mine sedlers vedkommende oplyse, at de pågældende var taget til fange som krigsfanger i forbindelse med det franske sammenbrud, at en enkelt var lokket til at gå over som frivillig arbejder efter 3 års fangenskab, under løfte om at han dermed kunne få lov at komme hjem på orlov 2 gange om året, hvilket »naturligvis« aldrig skete.

Skulle jeg modtage navne- og adresseoplysninger på fanger af andre nationaliteter, vil jeg naturligvis forsøge også at formidle disse oplysninger frem til de pågældende hjemlandes repræsentationer, eventuelt med giverens navn og adresse, så en kontakt kan blive mulig nu i »ellefte time«.

Erik Aarestrup

Trækbanen 12, 3000 Helsingør

VÅBEN OG AMMUNITION BEDES AFLEVERET

Nu er bedstefar blevet ældre, han skal »på museum«. Har han evt. effekter fra krigens tid, er han meget velkommen til at aflevere disse til Museet for Danmarks Frihedskamp, Churchillparken, 1263 København K., tlf. (01) 13 77 14.

Husk i tiden 1.1.1986 til 31.1.1986 er der frit lejde til anonymt at aflevere våben og ammunition til politiet, forsvaret og Frihedsmuseet.

Har bedstefar en god beretning fra de »fem forbandede år«, vil Frihedsmuseet gerne have et brev med beretningen.

Vi glæder os til at høre fra bedstefar.

Frihedsmuseet har åbent dagligt fra kl. 11-15 (mandag lukket).

Kammeraternes hjælpefond

er raske kammeraters hilsen
til de syge

KAMMERATERNE FORTÆLLER

En episode der kaldte på smilet i Frøslevlejren 1944

I eftersommeren 1944 udspandt der sig i Frøslevlejren en lille episode, der senere ofte har kaldt på smilet, når den er blevet genopfrisket i gamle kammeraters lag. Af mange grunde ville den have været komplet utænelig i fx Neuengamme.

Lejren var delt i to omtrent lige store dele. Den ene afdeling var den egentlige Häftlingelejre, hvor ca. 20 lange træbarakker var grupperet vifteformet i en stor halvkreds. En høj pigtrådsspærring adskilte den fra den anden afdeling, hvor bevogtningsmandskabets barakker lå. Midt i denne afspærring fandtes en bevogtet port og over porten et trætårn med vagtpost og maskingevær. Fra det centralt placerede tårn kunne vagten således overvåge alt, hvad der foregik imellem barakkerne og om fornødent holde området under beskyrdning.

I den anden afdeling, hvor vogterne havde kvarter, var der langt færre barakker. Begge afdelinger var omgivet af pigtrådsspærring (dobbel) med i alt fem vagttårne udstyret med rekylgeværer.

*

En solfyldt formiddag i september var det lille fangekommando fra Barak 14, stue 10 på arbejde i den tyske afdeling for at planere det kuperede terræn. Meningen var, at der her skulle anlægges et haveparti til glæde for den forhadte Sturmbannführer Hilgärtner, alias »Stub« - også kaldet Storbanditten. Vi arbejdede med andre ord uden for vort eget gebet, men inden for den store pigtrådsspærring - det sidste er af betydning for mit renommé.

I mageligt tempo, som var det hele kun et behageligt tidsfordriv, fyldte vi tipvogne ved hjælp af gode, danske graveskovle. De tyske redskaber havde vor faglige foragt. Foruden at være unationale var de upraktiske og ubekvemme. Når en vogn omsider var fyldt op med sand - »die gute Muttererde« (det tynde lag muld) måtte ikke komme

med - skubbede vi den af sted, og hver gang, vi passerede vores vagtsoldat, kunne han høre os mumle i kor under forstilt anstrengelse: »Die Räder müssen rollen für den Sieg.« - Goebbels svulstige propaganda klang allerede dengang som blodig ironi.

Nu måtte det være min tur til at gå igennem porten ind til fangeafdelingen og hjem i barakken for at afløse ved det illegale bridgeparti på stue 10. Cirka hver halve time blev en spiller udskiftet. Sjakbejs Olesen kikkede på uret og nikkede, hvorefter jeg gik hen til vagtsoldaten, der skulle passe på vores hold. Det var også i dag den tragikomiske figur, der gik under navnet »Kasket og Støvler« - en ældre avlsbruger, der var dødtæt af krigen. Jeg bad om tilladelse til at gå på wc, og med en tvær håndbevægelse lod han mig vide, at jeg kunne gå. Velfornøjet nærmede jeg mig nu porten, der ved midtertårnet førte ind til Häftlingeafdelingen. Vagten, der var postret her, var vant til, at vi, der var på tipvognskommando, kunne gå ud og ind i nødvendigt ærinde.

Som jeg nu kom slentrende, ledte jeg nok ikke tanken hen på en straffefange på gravearbejde. Jeg var i ridebukser (frølår, som de kaldtes dengang), lange, brune snørestøvler og tweedjakke. På hovedet havde jeg en sixpence og over

armen bar jeg min vindjakke. Altsammen sendt herved af min kone.

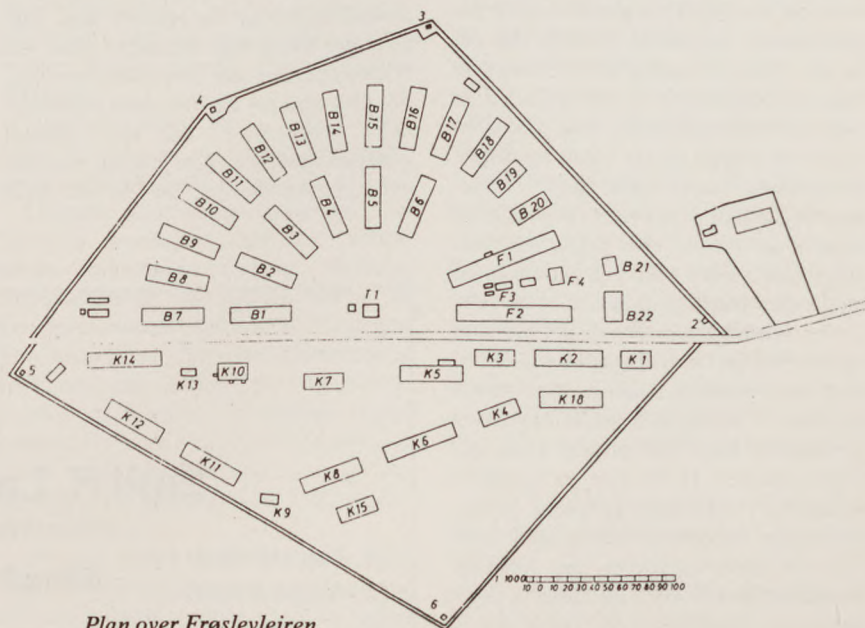
Men pludselig stivnede jeg. - »Så sku' da osse - for atten tusind djævla! - Derhenne ved porten, klods op ad vagten, står Wassermann, den lede selv, og taler med Meister Most. Skulle jeg vende om og gå hen og skovle sand igen? - Nej, det ville se for mystisk ud, de havde allerede lagt mærke til mig. Nu måtte jeg pænt blive i rollen. - Herregud, jeg havde jo ikke gjort noget strafbart - og jeg skulle faktisk vist på potten.«

Portlågen stod åben, og jeg gik igenem, men var kun nået få skridt bort, da jeg hørte Wassermann brøle: »Hallo Sie, wo wollen Sie hin?« - »Av,« tænkte jeg, »var jeg alligevel bare blevet ved min tipvogn.« Jeg vendte naturligvis straks omkring og svarede: »Ich möchte nur auf die Toilette gehen, Herr Hauptwachtmeister.«

»Aber Mensch, da dürfen Sie doch nicht 'rein, - das ist ja für die Häftlinge nur. Gehen Sie doch auf K 5 über, in die Mannschaftsbaracke.«

*

I samme nu tegnede den groteske alvor sig for mig, og jeg kunne vel også se komikken, men først og fremmest var jeg i klemme. For vel var det muligvis lovligt, selv i Wassermanns øjne, at gå på wc, men at spille kort i arbejdstiden var i hvert fald strafbart. At konversere den frygtede Wassermann var ikke alene uprøvet - det var uhørt. Jeg var hunderød for, at det kunne føre til en lynrazzia i barakken. Med en let bøjning sagde jeg derfor blot: »Danke

Plan over Frøslevlejren.

schön, Herr Hauptwachtmeister,« og begav mig i retning af K 5, der lå 30-40 meter derfra. »Tak,« tænkte jeg, »den er rivende, rablende gal, nu er du på den. Hvad skal du finde på? Det er helt sindssygt! - Wassermann må tro, at jeg er en af de forbandede stikkere, som har søgt asyl her i lejren, fordi de ikke længere tør være derhjemme. Men hvad sker derovre i K 5, i den tyske frivagt, når jeg nu maser ind på deres lokum?«

Jeg vidste hverken ud eller ind - jeg gik bare. Skulle jeg simpelt hen sige, som det var, at det var efter ordre af Wassermann« - Nej, der var ikke noget at grine ad.

Da rungede det igen bag mig: »Kommen Sie mal zurück, bitte!« - Jeg snurrede om for anden gang. Nu var det Meister Most der spurgte: »Sagen Sie uns, wo wohnen Sie eigentlich?«

Jeg kunne ikke tilbageholde et sygt smil, da jeg svarede: »Eigentlich wohne ich zur Zeit in der Baracke 14, Herr Wachtmeister.«

De to herrer sendte hinanden et talende blik, og uden at sige et ord gav Wassermann med grimasser og gebærder tegn til mig om at komme indenfor. - Så kunne jeg da omsider begive mig over i Barak 14. Jeg vovede ikke at se mig tilbage, men jeg kunne næsten føle i nakken, hvor strengt der var for de to vagtmestre at holde masken.

På stue 10 advarede jeg brideholdet og vendte tilbage til tipvognene efter netop så lang tids forløb som passede med et wc-besøg.

*

Kammeraterne havde fulgt min oplevelse på afstand. Den gjorde mig til dagens mand. Jeg måtte fortælle den om og om igen, hver gang der kom nye til. Og om aftenen, da vi var kommet til køjs - i Frøslev gik man i seng med hønse - blev dette oprin vendt og drejet. Hvad burde Jesper have gjort? - Hvordan kunne han være blevet i rollen for så elegant at forcere den sidste forhindring: den nordre port ved hovedvagten og derefter frækt spadserer ud af lejren?

Om fantasien var der ingen pigtråd, og den lille fjer blev meget hurtigt til en and, der vandrede rundt og blev federe og federe - heldigvis uden at blive sat i forbindelse med min person. Ovre hos måtteluderne i H 10, ude på sandpromenaden, i spisesalen og andre steder, hvor man færdedes, kunne man høre om alle tiders kraftidiot, der forleden formiddag havde stået og rusket i portlågen ved hovedvagten og tryglet om at

blive lukket ind, for han var blevet glemt på en udekommando, mens han havde siddet bag en busk med bukserne nede om hælene. Vagten havde flere gange jaget ham væk, og først, da Wassermann kom til, opdagede man, at han virkelig var Häftling.

*

Nogen tid efter denne begivenhed blev der til hver fange udleveret en skihue og en stortrøje af sort vadmél. Den sidste bar på ryggen bogstaverne GF i hvidt (Gefangenenlager Frøslev - af fangerne fortolket som »Gestapos Fjender« eller »Gestapos Fanger«). Den nye påklædning var herefter påbudt ved udendørs arbejde. Naturligvis havde denne sikkerhedsforanstaltning ingen forbindelse med min lille oplevelse med Wassermann... men alligevel!!!

Jesper (Herning)

Koncert i Theresienstadt med dystert efterspil

Paul Sandfort var 13 år, da rejsen gik til Theresienstadt. Han fortæller her om en koncert i lejren.

I Theresienstadt spillede jeg med i orkestret, ja det lyder helt grotesk, men der var et orkester i Gettoen, og jeg, som havde lært at spille trompet i Tivoligården, spillede der sammen med musikere og kunstnere af verdensklasse. Der blev opført balletter, symfoni- og promenadekonserter og operaer med sangere, der havde haft de største roller ved Wieneroperaen, der blev holdt foredrag, der blev optaget en film med professionelle instruktører, der blev afholdt gudstjenester, ikke blot jødiske, men sågar katolske messer, for der var også

fanger iblandt os, som slet ikke havde vidst, at de havde en ottendedel jødisk blod i sig, før de blev arresteret af nazisterne, og vi danske børn fik da også i det skjulte en lille smule undervisning.

Jamen hvordan er det muligt, at man under disse omstændigheder kunne eller rettere ville synge og spille og beskæftige sig med musik, kunst og kultur? Jeg husker, at vi engang havde en folkemusik og folkedansfest: der var tjekkerne, for vi var jo i deres land, der var ungarere, hollændere, tyskere, østrigere og alle optrådte med en iver og en glæde, der kan forekomme helt ufattelig. De danske piger dansede også og sang »Man blir så glad, når solen skinner, så glemmes sorg og suk og savn!«

Muligheden for koncert- og operaopførelserne kom desværre af propagandamæssige grunde. Tyskerne optog nemlig en film for at vise verden, at jøderne slet ikke havde det så dårligt i gettoen, ja faktisk havde det meget bedre end de stakkels tyskere, der måtte lide under de allieredes grusomme luftangreb!

Se selv, hvor de sidder og spiller og har det dejligt! Den tragiske slutning, nemlig at alle kunstnere efter filmens optagelse og efter at koncerterne var forbi, at de alle som det så smukt hedder blev »likviderede«, var det jo ikke meningen, at man skulle få at vide.

Alligevel spillede man, når nu lejligheden var der, med en lidenskab og iver, som forbløffer: grunden må ses i, at når man sulter, sulter man ikke alene efter mad - når man er virkeligt sulten, smager en gammel brødskorpe himmelsk - men man hungre også efter kunst, musik, efter livsmod, efter at føle at man har et indhold i sit liv, at man lever i det øjeblik, man ønsker at ens liv har en mening, et håb. At mætte denne hunger er måske vigtigere for det enkelte menneske end den materielle sult.

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

FORENINGERNE

Generalforsamling

Buchenwaldklubben afholder ordinær generalforsamling tirsdag den 28. januar 1986, kl. 19.30 i kantinen, politistation 2, St. Kongensgade 100.

Dagsorden ifølge vedtægterne.

På valg er: Hans Andersen, Georg Andersen og Hans Hasling samt supplementen Svend Aage Hansen. Der forventes genvalg.

Evt. forslag, der ønskes behandlet, må være bestyrelsen i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen.

Buchenwaldrejsen gentages

Det har vist sig, at interessen for at gentage rejsen til Leipzig med besøg i Buchenwald m.v. har været så stor, at vi allerede nu kan sige, at den vil blive gentaget, formentlig i juni måned 1986.

Nærmere om tid og pris m.v., samt udførlig program vil blive bekendtgjort på generalforsamlingen i januar måned 1986, og i bladene Pigtraad og Dansk Politi i februar 1986.

GESTAPOFANGERNE

Juleaften i Ryvangen

Christen Karstensen fra Landsforeningen holder julealen i *Mindelunden* juleaften i år.

Hjemmeværn og Lottekorps tænder lysene på gravene, og spejderne lægger blomster på gravene. Studentersangforeningen synger, og der vil være kransenedlægning, og derefter vil en spejderpige bede »Fader Vor«.

Højtideligheden begynder kl. 16 og varer ca. 26 minutter.

Nyvalg af formand

I dagene 2.-3. november holdt Landsforeningen Gestapofangerne repræsentantskabsmøde på Hotel Molsgården i Vistoft ved Knebel. Mødet åbnedes af landsformanden, Christen Karstensen, Haderslev, der bød velkommen og udtalte mindeord for de, der var døde i årets løb.

Derefter valgtes Else Drejer, Hørsholm, til dirigent, og så fik formanden ordet for at aflæge beretning.

Christen Karstensen gennemgik de vigtigste modtagne skrivelser vedrørende foreningens forhold. Omtalte forberedelserne og gennemførelse af arrangementerne omkring 40-års dagen for befrielsen. For landsforeningens vedkommende drejede det sig hovedsagelig om at være i de stedlige arrangementer i vore byer. Landsforeningen havde sendt en hilsen den 31. maj i anledning af 40 års dagen for Frihedsfondens oprettelse.

Omtalte videre en protest, han sammen med Jens Thomsen havde sendt Ritzaus Bureau i anledning af en radio-

udsendelse om KZ-lejrene og omtalte ligeledes de fremkomne protester mod Jane Horney-filmen.

Oplyste, at han netop de foregående dage som formand for Frøslevlejrens Venner havde deltaget i indvielsen af den del af Frøslevlejren, hvor Dansk Røde Kors har indrettet et moderne aktivitetscenter med moderne faciliteter og værelser med ca. 100 sengepladser.

Else Drejer berettede om arbejdet i Fangesammenslutningen. Der har ingen særlige problemer været det sidste år, hvor næsten alt har drejet sig om 40-års dagen. Orienterede om de ændrede regler for rekreattionsfonden.

Ditte Johansen, Århus, spurgte, om der ydes tilskud til enkers rekreationsophold.

Jenny Fuks, Randers, spurgte, om der ydes tilskud til norske rekreationsophold.

Mogens Petersen, Vordingborg, fremsatte ønske om, at repræsentanten i Fangesammenslutningen giver hver afdeling et kort referat efter hvert møde, selv om der ikke var særlige problemer.

Det oplystes, at rekreattionsfonden så vidt vides har ydet tilskud til enker, selv om det ikke er omfattet af reglerne. Der ydes også tilskud til ophold på norske hjem, såfremt det er anerkendte rekreationshjem.

Jens Thomsen, København, takkede for beretningen og omtalte Sjællandsafdelingens arbejde. Omtalte turen til Paris og Strassbourg og overbragte en hilsen fra ambassadør Quåde.

Erik Mønsted, København, omtalte Jane Horney-sagen.

Frode Toft, København, udtalte, at det må være vor holdning at fastholde, at de modstandsfolk, der påtog sig at udføre ordrene om likvideringer, har ubetinget krav på beskyttelse og anonymitet.

Abraham Segel, Thy, berettede om højtidelighed i Vorupør ved britiske og canadiske piloters grave. Kritiserede, at der i Thisted kun var inddraget en enkelt repræsentant for fanger og modstandsfolk i 40-års arrangementet.

Frode Toft oplyste, at statsministeren havde pålagt borgmestrene i hver by at inddrage repræsentanterne for egnens fanger og modstandsfolk i arrangementerne.

Axel Lauritzen, Lyngby, takkede for beretningen. Oplyste, at det i år bliver Christen Karstensen, der taler ved landsforeningens julehøjtidelighed i Mindelunden i Ryvangen.

Christen Karstensen talte om bladet »Pigtraad-Gestapofangen«. Vi får god orientering i bladet, der oven i købet har pæn økonomi. Takkede de to redaktører.

Erik Andersen, Randers, oplyste, at der i starten havde været vanskeligheder med samarbejdet i Randers om 40-års dagen, men det endte med, at foreningen fik overdraget at nedlægge byens kranse ved alle mindestedene.

Beretningen blev derefter enstemmigt godkendt. Regnskabet, der blev forelagt af Else Bentzen, Randers, blev også godkendt.

Valg af ny formand

Det oplystes, at Christen Karstensen ville fratræde som formand. Landsstyrelsen havde forgæves søgt at overtale ham til at fortsætte, og man foreslog nu i stedet at vælge Axel Lauritzen, der derefter valgtes énstemmigt.

Til landsstyrelsen genvalgte Mogens Petersen og Else Bentzen. Revisorerne Per Madsen, Århus, og Elisabeth Thorsen, Ebeltoft, samt revisorersuppleanten Erik Andersen, Randers, blev alle genvalgt.

Derefter takkede Axel Lauritzen for valget. Han ville bestræbe sig på at styrke samarbejdet mellem afdelingerne og videreføre arbejdet i det spor, Karstensen havde fulgt.

Og så takkede Christen Karstensen. Han var en af dem, der havde været med i landsforeningen fra starten kort efter krigen under navnet Frøslevforeningen. - Mine år som formand har været en positiv og lærerig oplevelse, og jeg er stolt af, at jeg har kunnet repræsentere jer.

Derefter kunne dirigenten, Else Drejer, slutte mødet med en tak og bemærkning om, at det havde været en glæde at lede et møde, der på så saglig vis drøftede beretningens indhold og foreningens virksomhed og helt uden at fortælle sig i person- eller procedurespørgsmål.

Hyggelig aftensammenkomst

Om aftenen var der fællesspisning, hvor de ca. 30 deltagere hyggede sig om det smukt pyntede bord og nød den gode mad. På afdelingernes vegne hylkede Jens Thomsen den afgående landsformand og meddelte på landsstyrelsens vegne, at man havde udnævnt Christen Karstensen til æresmedlem. Samtidig lykønskede Axel Lauritzen med valget. Erik Andersen rettede også en tak til Christen Karstensen.

Christen Karstensen takkede rørt for hædersbevisningen. Det flotte æresmedlemsdiplom i glas og ramme skulle få en hædersplads i hans hjem.

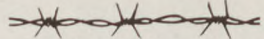
Mogens Petersen gav udtryk for, at alle i repræsentantskabet havde andel i, at landsforeningen fungerer godt, og derfor kan vi alle takke hinanden. Er der af og til uenighed på enkelte punkter behøver det ikke at være negativt, når der som her er vilje og ønske om godt samarbejde. Tilsagde derfor Axel Lauritzen loyalt samarbejde.

Der herskede en hyggelig og kammeratlig stemning hele aftenen. Inden bordet hævdedes, læste Frode Toft et par muntre vers om kvinder af Martin Andersen Nexø og Jeppe Aakjær, hvormed han motiverede en skål for damerne. Siden fortsattes snakken ved kaffebordene og senere på aftenen (og en del af natten) kom der også bl.a. øl på bordene.

Den følgende dag holdt landsstyrelsen konstituerende møde, hvor Mogens Petersen, Else Bentzen og Ditte Johansen genvalgte som henholdsvis næstformand, kasserer og sekretær.

Det vedtoges at holde landsstævne i Frøslevlejrens nyindrettede aktivitetscenter i Frøslev i dagene 31. maj og 1. juni 1986. -t

**Foreningen af
Gestapofanger
fra besættelsen**

Generalforsamling

Generalforsamlingen den 28. oktober i Nyrupsgade åbnedes af formanden, Solveig Skjøtt, som bød nye medlemmer velkommen. Derefter mindedes forsamlingen de kammerater, der var døde i årets løb.

Til dirigent valgtes Jacob Jensen. Derefter oplæstes regnskabet af sekretæren Poul Brandt. Den blev enstemmigt godkendt.

Formanden aflagde derefter beretning om de aktiviteter, der var foretaget i årets løb.

På grund af 40-året for jubilæet for befrielsen var der blevet afholdt forskellige større mindehøjtideligheder og festligheder, som man havde deltaget i. Kunne meddele, at foreningen havde fået 16 nye medlemmer, hvoraf de 11 var tidligere fangekammerater.

Omtalte foreningens 40 års jubilæum, som vil blive afholdt den 29. november på Orchidé-Terrassen, hvortil man havde modtaget kr. 15.000 i tilskud. Udtalte, at der var meget stor tilslutning.

Regnskabet var blevet omtalt af kassereren Henning Skøtt Sørensen og viste et pænt overskud.

Både beretningen og regnskabet blev enstemmigt godkendt.

Alle valg var genvalg.

Den velbesøgte generalforsamling sluttede i kammeratligt samvær omkring en gang natmad.

SMIDSTRUPHYTTEN

Så er tiden kommer, hvor vi skal tilrettelægge ferien for 1986. Huset har i det forløbne år været beboet det meste af året, og da vi også for den kommende sæson venter mange ansøgninger, beder vi kammerater skrive i god tid.

For at komme i betragtning, skal man have været indsat i danske eller tyske fængsler eller koncentrationslejre som følge af aktiv indsats i modstandskampen under besættelsen og være registreret i Frihedsfonden/Sikringsstyrelsen.

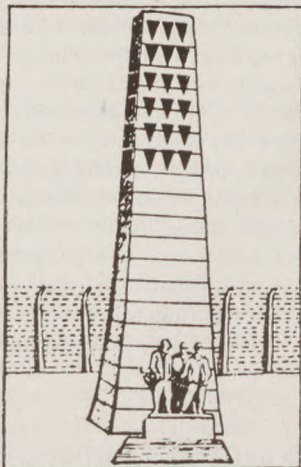
Ansøgningen skal indeholde oplysninger om foreningsmedlemskab, hvis foreningen er medlem af Sammenslutningen af danske fanger fra 1940-45 og om fængsel/kz-lejr.

Der gøres opmærksom på, at medlemmer af Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen har forsteret til huset, ligesom disses medlemmer med egne skolesøgende børn har forsteret i skoleferien. Skulle der blive plads, kan kammerater fra andre foreninger, der er tilsluttet Sammenslutningen, og de i øvrigt opfylder ovenstående betingelser, komme i betragtning med et ophold.

Opholdet er gratis, men man bedes venligst sende et beløb til kassereren på det medfølgende girokort, idet el jo, som alle ved, er blevet meget dyrt.

Ansøgning om ophold sendes til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Værløse, senest den 15. januar 1986.

Husk oplysninger og telefonnummer.

**INTERNATIONALT STÆVNE
I FRANKRIG**

Den internationale Sachsenhausen-komite, også kaldet ISK, har holdt møde i Bourges i Frankrig. Fra Danmark var der tre deltagere.

På mødet blev der vedtaget en udtalelse, der udtrykker glæden over, at ISK i samarbejde med de nationale Sachsenhausen-foreninger på 40 året for lejrens befrielse gennem årene har gjort, hvad der gøres kan for at ære mindet om de 100.000 kammerater, der blev kampens ofre i lejren. Målet har altid været: Aldrig igen Fascisme! Aldrig krig igen!

Sekretariatet opfordrer alle tilsluttede foreninger til, sammen med ungdomsgrupper, at udnytte de indvundne erfaringer, og endnu mere aktive end før at kæmpe for, at nynazismen, nazistiske ideologier og racediskrimination ikke bliver tålt.

Man udtrykker håbet om, at man sammen med UNO kan gøre 1986 til et fredens år. Man udtrykker håbet om, at alle gode kræfter må samarbejde for at gøre en ende på kaprustningerne og produktionen af biologiske og kemiske våben.

Man slutter op om planlægningen af et verdensstævne for tidligere krigsdeltagere og antifascistiske modstandsfolk i håb om, at man derved kan være med til at fjerne truslen om en atomkrig, der vil betyde en virkelig fare for udslettelse.

Sven Frykman

Oberstløjtnant Sven Frykman er død. Han vil af mange tidligere KZ-fanger være kendt som den svenske officer, der var intendant ved den del af Svea Trænkorpss, der deltog i evakueringen af skandinaviske og senere andre fanger fra de tyske KZ-lejre i begyndelsen af 1945.

Da detachementets første chef, oberst Gottfrid Björck, blev kaldt tilbage til tjeneste i Sverige, blev Sven Frykman chef for detachementet, og var som sådan med til at fuldføre evakueringen fra lejrene.

Carl Aage Bachmann
4900 Nakskov

Barner Andersen

Fattig bliver den som har mistet en ven, det tab kan ej vejes, men fattig, ja tusind gang fattigere er den som aldrig en ven har ejet.

Dette citat passer til Barner, for vi i foreningen og jeg personligt føler, at vi ved Barners bortgang er blevet fattigere, men også har haft den glæde, at vi i Barner havde en virkelig ven, der samtidig var en stor personlighed. En mand der havde sine meningers mod, både i tale og praktisk handling.

Barners humoristiske sans er næsten legendarisk, det gjorde sig gældende helt til det sidste, trods hans svære og langvarige sygdom.

Barner er en af de få modstandsfolk, som jeg vil vove at påstå to gange, satte sit liv på spil. Først naturligvis for hans arbejde i Hvidsten-gruppen, men også i de senere år, hvor han trods strenge forbud fra lægerne ufortrødent fortsatte sit oplysningsarbejde blandt ungdommen. Dette arbejde havde et klart sigte for Barner. Han ønskede at åbne ungdommens øjne for forskellen mellem at leve i et demokrati og et diktatur, og for værdien af den nationale frihed. For dette oplysningsarbejde blev Barner udnævnt til Ridder af Dannebrog i januar 1985. Det var en stor skuffelse for ham, at han ikke nåede at takke Dronningen for udnævnelsen.

For os i Randers afd. kan vi sige, at vi er stolte af at have haft dig som medlem

og ven, og til dig, Else, og børn, der alt for tidligt mistede din mand og jeres far, vil vi love at holde Barners minde i ære.

Landsforeningen Gestapofangerne
Randers afd.
Erik Andersen

TAK

I anledning af min kære mand, Barner Andersens død og bisættelse, bringer min familie og jeg hermed Landsforeningen Gestapofangerne, Århus afd. og Randers afd. vor hjerteligste tak for deltagelsen i vor store sorg.

Tak for de smukke blomster og kransen, men ikke mindre tak for de mange telefonopringninger og dejlige breve, vi modtog.

En særlig tak til Randers afd. og Amtscentralen for den smukke mindehøjtidelighed, der blev arrangeret i Amtscentralens lokaler, tak for de smukke ord der blev udtalt der, alt sammen noget der har gjort det lettere for os at komme over den første svære tid. Hjertelig tak.

Else Barner Andersen
og familie
(Lervangen 33, 8900 Randers)

BØGER

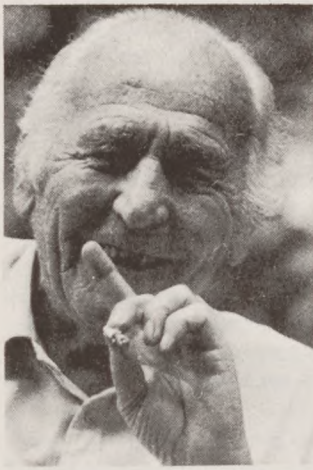
**— IGEN PARAT TIL
KAMP FOR DANMARK**

Peter Laursen: »Europas bedste nedkastningschef — Toldstrup«. 128 sider. 98 kr. Forlaget Hellas.

Baggrunden for bogen om Toldstrup er et omfattende indsamlet materiale forud for Peter Laursens TV-udsendelse. »Den jyske nedkastningschef«, der blev sendt i dansk TV den 4. sept. 1985.

I bogen fortæller Toldstrup om det spændende og vanskelige arbejde med udpegning og ledelse af 289 nedkastningspladser, hvor engelske fly kunne aflevere våben og sprængstoffer nedkastet med faldskærme til modstandsbevægelsen. Der berettes om spændende episoder, hvor Gestapo havde held til at arrestere Toldstrup, og om det jyske hovedkvarter, som gang på gang måtte flytte - med Gestapo lige i hælene.

Desuden er der samtaler med nogle af Toldstrups medarbejdere. Blandt andet Toldstrups fire kvindelige kurerer, der fortæller dramatiske, men også humoristiske oplevelser fra hovedkvarteret.

»Europas bedste nedkastningschef«, Jens Toldstrup.

En af kurererne, Annie Langberg, fortæller bl.a. - I begyndelsen, mens vi endnu havde hovedkvarter i Århus, fik Toldstrup et telegram fra London, hvor man bad ham skaffe 14 nye nedkastningspladser.

Toldstrup smed telegrammet på bordet og udrød: - De må være sindssyge de mennesker! 14 nye nedkastningspladser i dette område! Det kan ikke lade sig gøre!

Men 14 dage senere havde Toldstrup 14 nye nedkastningspladser parat. Opgaven blev stillet, og så løste han den! Der var ikke noget arbejde, der var umuligt!

En anden af Toldstrups kurerer, Gertrud Pedersen, beretter i bogen:

- Vi kunne ikke have hovedkvarter på samme sted ret længe. Vi flyttede fra Århus til Aalborg. Og derfra til mindre byer, f.eks. Hadsund, Hobro eller Grenå. Men folk var nysgerrige, når der kom en lille gruppe fremmede som os. Og der var stikkere alle vegne.

Der gik ikke lang tid, før de tyske pejlevogne begyndte at køre. Og snart havde telegrafisterne Gestapo lige i hælene.

Så flyttede vi - i huj og hast.

Den 70-årige Toldstrup erklærer i bogen, at han igen er parat til at kæmpe for Danmark, hvis det skulle blive nødvendigt:

- Det kan godt være, at man for at forstå, hvad frihed er, skal prøve at miste den. Det er muligt. Vi, der prøvede at miste friheden under besættelsen, er ikke i tvivl om, hvad frihed er. Og vi er parat til igen at kæmpe for Danmarks frihed.

Jeg har formuleret det på den måde, at det næstfrygteligste af alt er krig. Men det frygteligste er at miste friheden!

DOBBELT-BIND OM VIBORGENEN UNDER 2. VERDENSKRIG

Viborgegnen under 2. verdenskrig I/II. 78 og 102 sider. En samling artikler, skrevet af A. Vejen Andersen.

Den nu 70-årige fhv. kaptajn ved Prinsens Livregiment i Viborg og derpå fhv. byarkivar i Viborg, A. Vejen Andersen, skriver mange lokalartikler i ugebladet »Viborg Nyt«. Det er nu, for en lang serie af deres vedkommende, samlet i to bøger med emner fra Viborgegnen under besættelsen. Vejen Andersen, der er en flittig samler og skribent, kommer vidt omkring mellem skæbner og mærkelige begivenheder. Han kortlægger på udmærket vis meget stof fra sin egn. Selv begyndte han som landmand på Silkeborgegnen og blev en aktiv modstandsmand.

Hør bare: Den 80-årige Alma Jensen, Søparken, Viborg, fortæller på et par sider om sine otte måneder som oldfrue hos den tyske øverstbefalende i Danmark, general von Hanneken, der - som bekendt - havde indrettet sig godt på Sileborg Bad. Et andet sted hører man om, hvordan to 17-årige FDF'er, terrænsportsfolk og læredrenge i Viborg en dag under besættelsen bestemmer, at de vil til England og være allierede soldater, koste hvad det vil. De drager til domprovst Poul Schou i Aalborg, som de har hørt kan hjælpe folk i så henseende. Han værger for sig, dels kan han jo ikke røbe sig for hvem som helst, dels er de alt for unge. Men efter at have belejret hans hjem næsten en hel dag, indgår man et kompromis. Han vil senere skaffe dem i kontakt med nogle modstandsledere og få dem igang. Det sker også nogen tid efter, og de deltager nu i alskens arbejde. Bl.a. var de med ved den store jernbanesabotage ved Rindsholm.

Der er artikler om juletanker 1944, om »Viborg Stifts illegale Tidende«, om en heldig vådeskudsulykke, hvor en ung mand, med i en modstandsgruppe, har fået et våben i hænde, men ikke kender bruger og piller ved det, så et skud går af og rammer ham i maven. Stor opstandelse, inden han via gode venner kommer til en læge, siden til en overlæge på

sygehuset, som egenhændigt, uden vidner, behandler ham. Siden kommer han langsomt med i arbejdet i gruppen igen.

Der er lidt om Finlandskrigen, betjente under jorden, danske i tyske kz-lejre og tugthuse. Om Vesterbrogade 17 som efterretnings-hovedkvarter, og her var kaptajn C.G.G.Schøller, efter krigen oberst for regimentet i Randers, chef. Om hvordan rutebilvognmænd i Viborg er med i Tyskland i Bernadotteredningsaktionerne. Eller hvordan russiske soldater i tysk tjeneste havner i Skals og andre steder. Ja, man kunne blive ved. Vejen Anders register er stort.

Johs. Rasmussen

SÅDAN BEGYNDTE DET

Skovrider Ebbe Løfting: Vejles første byleder.

Forlaget Humulitas, Vejle. 20 sider.

Skovrider Ebbe Løfting, Rørbæk ved Nr. Snede, var en af forgrundsfigurerne i Vejle under besættelsen. Det hørte vi om i flere foredrag på Vejle bibliotek her op til den 4. maj i år, ligesom han var indkaldt som hovedtaler ved byens officielle fest denne dag. Han har også fremført sine erindringer i flere interviews i Vejle Amts Folkeblad i 1970, ved landets 25-års befrielsesdag, og ved hans egen 80-års-dag i december 1983. Og nu fornylig igen.

Men god gerning kan ikke gøres for tit. Han var mellem dem, som de to overlærere Fredy Jensen og William Rosenkilde interviewede på bånd allerede i sommeren 1966. Det er der nu kommet en god lille bog ud af, udsendt på deres eget forlag »Humulitas«.

Løfting var fra 1937 skovrider ved Vejle kommune, hvor han virkede til han i 1972 gik af og flyttede op på Nr. Risager plantage ved Rørbæk. Ikke bare som en af byens aktive modstandsfolk og den første byleder, men også som skovdyrker har han vundet ry. Langt udenfor landets grænser.

Skriftet har vor anbefaling.

Johs. Rasmussen

DANSKER BLEV GLÆDESSPREDER I EN MØRK TID

*Sophus Boas: Hjelpepræsten i
Tyskland 1943-48. 126 sider, 128
kr. Hans Reitzels forlag.*

De danskere, der under besættelsen kom i tyske fængsler og tugthuse beretter med glæde, ja næsten begejstring, om deres oplevelser med at få besøg af den danske sømandspræst Sophus Boas fra Hamborg.

Han forlod det fredelige Holte i 1943 for at blive dansk sømandspræst i den gamle Hansestad, for han fandt det tillokkende, at der med et sådant arbejde var forbundet velfærdsarbejde. Man skulle altså ikke blot prædike, men også yde praktisk hjælp.

Den 13. december 1943 kl. 13 blev et vendepunkt i hans tilværelse, for da blev den danske kirke i Hamborg offer for et flyangreb. Selv slap han for udslættelse, fordi han på det klokkeslæt befandt sig i det danske generalkonsulat til en samtale.

Kort før julen 1943 fik han gennem det danske generalkonsulat at vide, at 12 danske frihedskæmpere var sendt til tugthuset i Rendsborg. Det blev for Boas indledningen til besøg i 25 fængsler og tugthuse. Hilgunt Zassenhaus, der var ansat som tysk tolk og brevcensor, rejste med til de 4. Fangerne kom ind til præsten og censoren 4 ad gangen. De fik skrå og levertran, men mest betød dog de oplysninger, som Boas kom med om de lyse udsigter for fremtiden. Men han måtte udtrykke sig diplomatisk, for man kunne jo ikke vide, om den gestapomand, der var tilstede, kunne forstå dansk.

Besøget efterfulgtes af 12 breve fra Boas om de internerede danskeres tilværelse i fangenskabet. Et livstegn - en vidunderlig oplevelse!

Men det nagede Boas, at han ikke kunne få adgang også til de danske, der sad i koncentrationslejrene, og det var jo efterhånden mange. Han gik derfor personligt til Reichssicherheitsamt i Berlin, og da dette ikke hjalp, søgte han besøgstilladelse gennem justitsministeriet - men uden resultat.

Tusinder af kilometer kørte han så hver måned med de tyske jernbaner for at opsøge en enkelt eller 2 fanger, som han havde opsporet i det store land. Det kunne medføre en hel lang nat i et iskoldt tog, og ofte måtte passagererne styrte ud ad vinduer og døre og flygte ud

Forfatteren er nu emeritus og bor i Valby.

over markerne langt fra toget, når der var Tiefflieger.

Det hjalp først på rejsebesværet, da man fra Danmark i starten af 45 sendte en bil med chauffør til hans rådighed.

Den hvidmalede bil blev i Hamborg forsynet med to danske splitflag, og til trods for, at mange veje efterhånden var beskadiget af bombeangreb, holdt den til strabadserne, indtil den blev vædret af et tysk militærkøretøj. Bilen var et fremskridt, selv om den kun kørte med en fart af 30 til 40 km i timen.

Boas fortæller selv i bogen, at han ikke skriver historie, men fortæller historier, og det er han god til. Han fremrul-

Familien er nu endelig samlet i Hamborg.

ler for os mange interessante livsskæbner.

Han har mange gode ord om samarbejdet med Helmer Rosting, overlæge Juul-Henningsen og Kai Hammerich, alle tre fra Dansk Røde Kors, men det modsatte om generalkonsul Yde i Hamborg.

Oplevelsen af 4. maj 1945 var det helt eventyrlige. »Der er vel ingen grund til at skamme os over, at vi græd af glæde,« fortæller han.

Tiden efter var et liv i et Hamborg, der var udbombet med 70 pct. Penge var da et luftigt begreb, for f.eks. en cigaret havde en værdi af 7 mark.

Den danske kirke i Hamborg som den så ud efter bombardementet 13. decbr. 43.

Boas brugte i sit hjælpearbejde utraditionelle veje for en præst. F.eks. smuglede han breve over grænsen, så de undgik censuren. Han brugte bestikkeser, f.eks. cigaretter, pakker med levnedsmidler og dansk snaps, men han blev en glædens budbringer til danske, der var afskåret for naturlige forbindelser med hjemlandet. De indespærrede var lykkelige for hans gaver, men nok mest opmuntrede over, at han i det hele taget fandt frem til dem med budskabet om, at det gik den rigtige vej på fronterne, og at de en skønne dag ville blive hentet af frelsende biler - og underet skete jo.

Det er en levende bog, en handlingsmættet bog og en spændende bog.

Johannes Fosmark

ADRESSE- LISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. (01) 35 50 12.

Næstform.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boulevard 12, 2.tv. 2450 København SV. (01) 16 60 98.

Sekr.: P. Nielsen, Bavnebjergspark 6, 3520 Farum. (02) 95 22 08.

Kass.: Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.

Bestyrelse: H. Davidsen, Frode Toft, Hans Andersen, Else Drejer, Lilian Olsen, Birgit Fischermann, Villy Mørk Jensen, Solveig Skjøtt og Ove Laursen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev (03) 86 55 59.

Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6, 1363 København K. (01) 12 85 95.

Sommer: Møntstien 6, Vester Lyng, 4500 Nykøbing S. (03) 41 01 20.

Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej 25, 5000 Odense. (09) 12 71 99.

Århus: Fmd.: Knud Andreasen, Brønshøjvej 11, Hyllested, 8400 Ebeltoft. (06) 33 60 61.

Kass./sekretær: Arnold Sejersen, Jægergårdsgade 138, 2., 8000 Århus C. (06) 13 07 65.

Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. (08) 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Poul Nielsen, Bavnebjergspark 6, 3520 Farum. (02) 95 22 08.

Kass.: Ernst Nielsen, Firskovvej 42, 2800 Lyngby. Giro 6 45 87 18. (02) 87 09 58.

Socialsekretær: Otto Laugesen, Snerlevej 27, 7900 Nykøbing Mors. (07) 72 02 27.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N (01) 35 50 12.

Kass.: Richard Tue Andersen, Randersvej 75, 8200 Århus N. (06) 16 92 42.
 Giro 5 43 27 23.

Omgangsafdelingen:

Fmd.: Johan Kanding, Smedetoften 16, 2400 København NV. (01) 19 24 24.

Socialsekretær: Kaj Wadsbach Petersen, Lundebjerggårdsvej 228, 2740 Skovlunde. (02) 94 44 92.

Kontor: Kongevejen 252, 2. sal, 2830 Virum. (02) 85 58 98. Giro 881 17 88.
 Åbent tirsdag, onsdag og torsdag kl. 10-14. Sociale sager kun tirsdag og torsdag.

Esbjerg afd. Fmd.: Viggo Hansen, Palnatokes Alle 19, 6700 Esbjerg. (05) 14 27 58.
 Kontor: Centret, Skolegade 54, 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Fredericia afd. Fmd.: Jens Jac. Jensen, Fårbækvejen 2, 7000 Fredericia. (05) 95 79 88. Kontor: Kongensgade 31 A, tlf. 93 29 73, åbent tirsdag kl. 14-16.
 Socialsekretær: Kai Ibsen, Skovparken 38 B, 6000 Kolding. (05) 52 82 43.

Odense afd.: Kontor: Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ, tlf. (09) 15 45 87. Åbent hver onsdag kl. 10-12.

Fmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. (09) 15 98 27.
 Socialsekretær: Kristian Hansen, Grønnevangen 17, 5210 Odense NV, tlf. (09) 16 31 93.

Sydfyns afd.: Louis Artéll, Brændeskovvænget 7 B, postbox 251, 5700 Svendborg. (09) 22 37 00.
 Aksel Jørgensen, Vornæsvej 33, 5700 Svendborg. (09) 54 12 29.

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskrænten 3, Ganløse Bund, 2760 Måløv. (02) 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Åbo), Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Ø. (08) 15 70 82. Centrets adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg (08) 12 16 19. Åbent tirsdage 10-12, torsdage 10-12 og 14-17.

Århus afd.: Alfr. Bertelsen, Louis Hammerichs Vej 11,2, 8200 Århus N. (06) 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. (06) 16 63 18. Åbent mandag- fredag kl. 9-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær tirsdag og torsdag kl. 14-17.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Gartner Christen Karstensen, Stadionvej 20, Øsby, 6100 Haderslev. (04) 58 41 65.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. (06) 42 69 61.

Randers afd.: Fmd.: Erik Andersen, Fjordbakken 32, Mellerup, 8900 Randers. (06) 44 13 19.

Kass.: Karin Larsen, Sjællandsgade 11, 8900 Randers. (06) 42 58 60.

Sjællandsafd.: Fmd.: Jens Thomsen, Skottegården 15, 2770 Kastrup. (01) 50 48 61 og (01) 50 09 70.

Kass.: Erik Gajhede, Vejlands Alle 95, 2300 København S, tlf. (01) 58 16 55. Giro 1 70 30 72.

Århus afd.: Fmd.: Edith Johansen, Hougårdsvej 58, II, 8220 Brabrand. (06) 26 15 19.

Kass.: Elisabeth Thorsen, Irisvej 2, 8400 Ebeltoft. (06) 34 17 82.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN:

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse. (02) 48 56 74.
 Kass.: Henning Skøtt Sørensen, Kastrupvej 78, 1.tv., 2300 Kbh. S., tlf. (01) 58 31 02.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boulevard 12, 2.tv. 2450 Kbh. SV. (01) 16 60 98.

Kass.: Gunnar Transel, Vestergade 29, 7100 Vejle.

HORSERØD

Fmd.: Heinrich Davidsen, Kastrupvej 90, 2300 København S. (01) 55 34 99.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd. (fung.): Villy Mørk Jensen, Sjørringvej 6, Sjørring, 7700 Thisted. (07) 97 12 71.

Kass.: Søster Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. (01) 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsgade 5, 5000 Odense C.

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N. (01) 35 50 12.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22, 5000 Odense C. (09) 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NØ. (09) 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. (02) 98 11 77.

Kass.: Ingeman Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre (01) 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Fischermann, Toftekærsvvej 28 C, 2820 Gentofte. (01) 65 82 12.

Kass.: Herman Erbstein, Gerlevvej 15, 2700 Brønshøj. (01) 28 27 15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8592 Anholt by. Henvendelse til: Alfred Bertelsen, Louis Hammerichsvej 11, 2., 8200 Århus N. (06) 16 63 18.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjælpefond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård:« Selvejende institution. 12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors, 7700 Thisted. Henvendelse: Alex Binneballe, (07) 98 11 95.

Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge. Henvendelse til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse (02) 48 56 74.